

KINABLADET

NUMMER 95 · 2024

丹中杂志

KINA, GAZA OG MELLEMØSTEN

STUDIETUR TIL TAIWAN

NIELS BOHR I KINA

KINABLADET

Kinabladet udgives af
Dansk-Kinesisk Forening.
Medlemmer får tilsendt bladet gratis.

REDAKTION

Jørgen Delman
Mette Brøndum
Cheni Marquard Foo
Kjeld Allan Thrane Larsen
Sørine Margrethe Laursen Seilund
Bo Ærenlund Sørensen
Bolette Thomsen
Tage Vosbein
redaktionen@dansk-kinesisk.dk

DANSK-KINESISK FORENING

blev stiftet 25. januar 1999.
Dens formål er at være samlingssted
for alle med interesse for Kina
samt at formidle oplysning om Kina.
www.dansk-kinesisk.dk

FORMAND

Kjeld Allan Thrane Larsen
kjeld.allan.larsen@gmail.com

SEKRETARIAT

Dansk-Kinesisk Forening
Jannie Ørsted Nielsen
sekretariatet@dansk-kinesisk.dk

MEDLEMSKAB

Medlemskab tegnes via foreningens
hjemmeside:
www.dansk-kinesisk.dk

ABONNEMENT

Abonnement tegnes via mail til
sekretariatet:
sekretariatet@dansk-kinesisk.dk

Merkur Bank 8401 1278623

ISSN 1600-1273 CVR nr 26148391

Layout: Mette Plesner
Forside: 15 elever fra Greve Gymnasium
besøgte Taiwan i deres vinterferie og
oplevede blandt meget andet Lanterne-
festivalen (Foto: Mette Brøndum)

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S

Med finansiel støtte fra:

S. C. VAN FONDEN

Indhold

Gazakrigen udfordrer Kinas projekt i Mellemøsten

Af Lars Erslev Andersen
Side 3

Pragmatisk vegetarisme og fleksible måltidsstrukturer i Kina

Af Bolette Thomsen
Side 7

Kina og Myanmar – et komplekst forhold

Af John Nielsen
Side 11

Taiwans "usynlige" status. Filmanmeldelse

Af Troels Kjems Petersen
Side 14

Greve – Kaohsiung tur/retur

Af Mette Brøndum
Side 16

Niels Bohrs vej til Kina

Af Eric Messerschmidt
Side 18

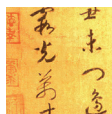
Mit Kinabillede

Af Kjeld A. Larsen
Side 23

Tre legemer – tre værker – to verdener. Filmanmeldelse

Af Tage Vosbein
Side 24

Kinesisk litteratur i 3000 år. Anmeldelse

Af Bo Ærenlund Sørensen
Side 26

"Hvis de kinesiske skrifttegn ikke afskaffes, vil Kina helt sikkert gå til grunde". Anmeldelse

Af Simon Rom Gjerø
Side 28

Opskrift: Bedstes tofu

Af Xiang Guo
Side 30

Arrangementer

Side 32

丹中协会

DANSK-KINESISK FORENING

Gazakrigen udfordrer Kinas projekt i Mellemøsten

AF LARS ERSLEV ANDERSEN

Det er især Kinas forhold til Saudi-Arabien og Israel, som vil blive påvirket af Gazakrigen og USA's forsøg på at finde løsninger på den. USA's ambition er at rykke Saudi-Arabien væk fra samarbejdet med Kina og tilbage under amerikansk indflydelse. Da Saudi-Arabien er Kinas vigtigste partner i Mellemøsten, er der meget på spil for Kinas leder, Xi Jinping.

Efter de arabiske oprør i 2011 blev de arabiske Golfstater bekymrede over deres forhold til USA, fordi

Barack Obama støttede reformkræfterne i Cairo og dermed, efter deres opfattelse, dolkede en trofast amerikansk allieret i ryggen. De så i stigende grad mod Kina, som var ivrig efter at komme ind i Mellemøsten. Kina ville sikre sin forsyning af olie og gas, som landet fortsat er afhængigt af. Golf-araberne syntes, Kina var attraktivt på grund af stor økonomisk vækst, et stort marked og ikke mindst stor vilje til at investere i store infrastrukturprojekter. De var samtidig tiltrukket af, at Kina principielt ikke blander sig i andre staters interne politiske forhold.

Kina fremstod derfor som et

Xinhua på pletten: Palæstinensere flygter fra Rafah, 28. maj 2024 (foto by Khaled Omar/Xinhua)

perfekt alternativ til USA og Vesten. Ikke som erstatning, men som en vigtig partner, Golfstaterne kunne bruge i omstillingen af deres økonomier til at være mindre afhængige af råstofeksport.

Iran i fokus

Det var en win-win situation. Også Iran kom med i udviklingen. Kina havde ikke spor lyst til at udfordre amerikansk sikkerhedspolitik i Den Persiske Golf og var derfor tilbage-

Besøgende i China Town omkring Boulevard World Zone i Riyadh, Saudi-Arabien, 5. december, 2022 (Foto: Xinhua/Sui Xiankai)

holdende i forholdet til Iran op til den såkaldte atomaftale i 2015 indgået mellem USA, FN og EU. Efter aftalen gik Kina massivt ind og indledte forhandlinger om en omfattende partnerskabsaftale med Iran.

Da Donald Trump trak USA ud af aftalen i 2018, og USA igen underlagde Iran massive sanktioner, neddrolede Kina også sine aktiviteter i Iran. Ikke desto mindre fortsatte forhandlinger om en samarbejdsaftale, der var blevet indledt under Xi Jinpings besøg i januar 2016. Aftalen blev underskrevet i marts 2021, kort efter at Joe Biden havde overtaget Det Hvide Hus. Siden har Kina øget sin import af iransk olie. Hertil kommer handel, der foregår i kinesisk *Renminbi*, og derved kan omgå de amerikanske sanktioner mod Iran.

Kina prioriterer stabilitet

Det er ikke på den kinesiske dagsorden at overtage USA's rolle som sikkerhedsparaply i Den Persiske Golf. Gennem bilaterale partnerskaber indgår Kina gerne i former for sikkerhedspolitisk samarbejde, men er lodret imod vestlig alliancestrategi. Kina afviser, at forsvarsalliancer skulle være vejen mod stabilitet og

sikkerhed og har absolut ingen ambitioner om at være sikkerhedsgarant for andre end sig selv.

Kinas primære sikkerhedspolitiske mål i Mellemøsten er stabilitet. Derfor prioriterer Kina samarbejde og afspænding, som det kom til udtryk ved den kinesisk mæglede aftale om genoptagelse af diplomatiske forbindelser mellem ærkerivalerne Saudi-Arabien og Iran i marts 2023. Den aftale befordrede ikke blot afspænding i Golfen, men førte også til våbenhvile i Yemen.

USA og Israel fejlfortolker situationen

Hvad der ikke var lykkedes for USA med sanktioner og militære trusler, lykkedes således for Kina med deres partnerskabsdiplomati. Denne nye situation fik USA's nationale sikkerhedsrådgiver, Jack Sullivan, til i en række interviews at betegne Mellemøsten som mere afspændt, end regionen havde været i mange år (for eksempel *The Atlantic* 7. oktober 2023). Det var lige inden Hamas gennemførte sit terrorangreb. Sullivan mente, at USA havde æren for den nye situation, som han så som en følge af de Abrahamaftaler, Trump-administrationen fik forhandlet igennem i form af diplomatiske

forbindelser mellem Israel og tre arabiske stater, og som Joe Biden har bygget videre på.

I februar 2023 havde en selvsikker Benjamin Netanyahu sagt, at Israels sikkerhed kommer ved at demonstrere absolut styrke, som han mente var baggrunden for Abrahamaftalerne, der havde isoleret palæstinenserne.

Både Netanyahu og Sullivans analyser viste sig dog at være forkerte. Det var ikke Abrahamaftalerne, som havde banet vejen for den saudiarabisk-iranske afspænding, men en kombination af kinesisk diplomati, og at de arabiske lande under Trump var blevet stadig mere bekymrede for, at USA ikke ville yde dem sikkerhed i tilfælde af et iransk angreb. De så, at USA ikke greb ind mod Iran, da Saudi-Arabien blev ramt af missiler i september 2019. Det gjorde dem usikre på, om de kunne regne med USA. Derfor søgte de dialog med fjenden, hvilket blev understøttet gennem mægling af Kina. Det var altså kinesisk diplomati og ikke amerikansk alliancebygning, der befordrede afspænding.

Netanyahus fejl

Tilsvarende tog Netanyahu fejl med sin 'vilje til magt' strategi. I mere end tre år havde Israel øget væksten af bosættelser på Vestbredden, havde støttet aktivistiske bosættere i deres vold mod palæstinensiske landsbyer og fortsat blokaden mod Gaza, der var indledt i 2007, og som - med en amerikansk diplomats ord - skulle få Gaza-striben til at balancere på afgrundens rand uden dog helt at kollapse. Rygterne om at en ny Abrahamaftale var undervejs mellem

Israel og Saudi-Arabien i sommeren 2023 samtidig med øget vold på Vestbredden var forhistorien, da Hamas i oktober 2023 gennemførte sit brutale terrorangreb.

Denne forhistorie legitimerer på ingen måde brutaliteten i terrorangrebet, men den hører med i en forståelse af konflikten, især fordi de forværrede forhold i Gaza og på Vestbredden stort set ignoreres internationalt, så lang tid volden mellem parterne kører på lavt blus.

Kina, palæstinenserne og Israel

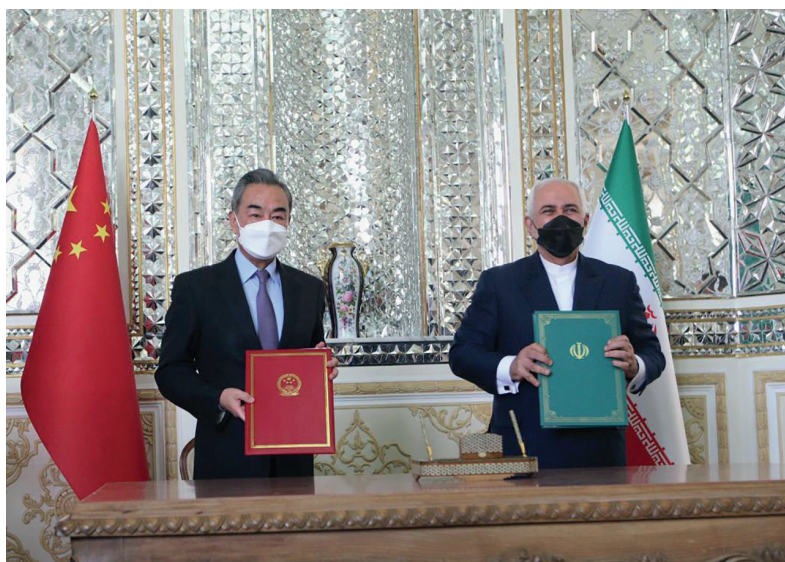
Her adskiller Kina sig ikke fra resten af verden. Traditionelt har Kina været på palæstinenserens side, siden Formand Mao i 1970'erne sendte

våben og penge til Den Palæstinensiske Befrielsesorganisation (PLO), og der gik lang tid før Kina anerkendte Israel. De senere årtier er forholdet dog blevet vendt på hovedet. Selvom Kina konsekvent har fastholdt sin erklærede støtte til en tostatsløsning, er bistanden til palæstinenserne gået ned, samtidig med at samarbejdet med Israel er vokset. Kina er interesseret i avanceret israelsk IT-teknologi, og Israel er en af de største leverandører af våben til Kina. Dertil kommer, at Kina er ivrig efter kontrakter om infrastruktur, herunder drift af havne, som i tilfældet Haifa. I 2017 underskrev Kina og Israel en partnerskabsaftale, mens Trump rynkede panden og advarede Israel mod at komme for

godt i gang, hvor især IT-samarbejdet bekymrede USA.

Kinas balancegang

Kinas balancerede forhold mellem Israel og palæstinenserne ændrede sig med Hamas' terrorangreb og Israels voldsomme krigsførelse i Gaza. Kina ville ikke fordømme Hamas' angreb, hverken på dagen eller ved senere lejligheder. Derimod har Kina været klar i sin kritik af Israels krig. Få dage efter, den var indledt, udtalte Kina, at Israel for længst havde overskredet rammerne for sit selvforsvar. Kritikken er blevet stadig mere markant, og uvilligheden til at fordømme Hamas er blevet hørt i Israel, hvor begejstringen for Kina er

Kinas udenrigsminister Wang Yi (tv) og den iranske udenrigsminister, Mohammad Javad Zarif underskriver Kina og Irans altomfattende samarbejdsplan in Tehran, Iran, 27. marts, 2021 (Foto: Ahmad Halabisaz/Xinhua)

En kvinde besøger en fotoudstilling i Riyadh, Saudi Arabien, om de venskabelige relationer mellem Kina og arabiske lande, 7. december 2022. (Foto: Xinhua/Wang Dongzhen)

blevet vendt til bekymring og afstandtagen.

Det er imidlertid den pris, Xi må betale for at fastholde de gevinster, der er opnået på Den Arabiske Halvø, og den position Kina har fået i Det Globale Syd, hvor mange stater har taget partnerskabsdiplomati til sig som et alternativ til USA som selvbestaltet leder af den såkaldte regelbaserede verdensorden. Vigtige stater i det arabiske Mellemøsten, Latinamerika og Afrika er som Kina utilfredse med den eksisterende orden, hvor USA følger egne interesser ved at straffe fjenderne, når de bryder reglerne og belønne vennerne (in casu Israel), når det er dem, der overtræder dem.

Denne dobbeltmoral er blevet tydelig omkring Ukrainekrigen, hvor USA vil straffe Rusland for at annektere land i Ukraine, samtidig med at USA anerkender Israels annektering af Golanhøjderne. Rusland begrunder sin illegale annektering med sikkerhed. Men også USA og Israel begrunder annekteringen af Golan med sikkerhed, og i Det Globale Syd er det dobbeltmoralsk, for hvorfor er sikkerhed en retfærdig begrundelse et sted, men illegitim et andet?

Skønt mange stater i Det Globale Syd delte kritikken af Ruslands angrebskrig, tog de alligevel afstand

fra USA's sanktionsregime. Joe Bidens løftede pegefingre over Israels krigsførelse er konsekvent blevet fulgt af bevillinger til Israels hær. Det klinger hult i store dele af den ikke-vestlige verden, hvor man i stedet er tiltrukket af en verdensorden med kinesisk partnerskabsdiplomati. Kina skal ikke være en ny unipolær leder af en kinesisk verdensorden, men det er Kina, der er en central drivkraft i at formulere et alternativ til den amerikansk dominerede verdensorden. Det har givet Kina en position, som Xi selvfølgelig ikke vil sætte over styr ved at omfavne Israels amerikansk støttede krig i Gaza.

Kina satser på Saudi-Arabien

Mere konkret tilskynder Gazakrigen Kina til at satse på Saudi-Arabien på bekostning af Israel, og valget har været let for Xi Jinping. Saudi-Arabien er for ham klart den vigtigste partner.

Da en bankerot ifølge IMF kom uhyggelig nær i Saudi-Arabien i 2015, forsøgte ledelsen i Saudi-Arabien sig med en omstilling af økonomien, der i meget mindre grad skal være afhængig af råstofeksport, og i stedet tiltrække udenlandske investeringer til futuristiske megaprojekter. I den sammenhæng er Kinas investeringsvillighed mere end velkommen.

Saudi-Arabien har nu vist vigtigheden af samarbejdet med Kina ved at sætte kinesisk på såvel de private som de offentlige skolers undervisningskemaer. Samtidig lægger kronprins Mohammad Bin Salman, der iscenesætter sig som leder i den arabiske verden, den purpurfarvede løber ud, når Xi Jinping ankommer. Det står i modsætning til den forfkrampede og afvisende knyttnævehilsen mellem ham og Joe Biden i juli 2022. Mere seriøst har Saudi-Arabien på flere områder prioriteret kinesisk samarbejde over samarbejde med

USA, f.eks. omkring investering i forsyningsruter og konnektivitet.

USA irriteres over, at Saudi-Arabien på denne måde kan spille på flere heste. USA har derfor høj prioritering på at få hentet det autokratiske Saudi-Arabien over i de vestlige demokratiers alliance. Det bliver dog vanskeligt at få en Abrahamaftale baseret på en sikkerhedstraktat forhandlet igennem med Saudi-Arabien og især at få den gennem den amerikanske kongres, fordi Saudi-Arabien's krav om uopsigelig af traktaten forudsætter 2/3 flertal i det amerikanske senat, der traditionelt er stærkt kritisk overfor saudiaraberne. Skulle en traktat trods alt blive indgået, er det ikke en katastrofe for Xi. Den vil indeholde irriterende krav som, at Saudi-Arabien skal stoppe med at handle i *renminbi* og konsekvent anvende dollars, men det økonomiske og diplomatiske samarbejde mellem Kina og Saudi-Arabien er allerede så solidt og udbygget, at det ikke forsvinder.

Kinas forhold til Israel nedkøles i denne tid, men de ændrede globale magtforhold som følge af Gazakrigen får næppe store og alvorlige konsekvenser for Kinas Mellemøstpolitik, nok snarere tværtimod.

Lars Erslev Andersen er seniorforsker på DIIS. Han er uddannet i Idehistorie og Mellemøststudier og har i mere end 25 år interesseret sig for USA's Mellemøstpolitik og siden 2014 tillige for Kinas engagement i navnlig Den Persiske Golf, som han har bidraget med kapitler til i internationale antologier. I 2023 udgav han bogen "Den amerikanske mission. Mytologi og magt", og netop nu skriver han på en bog om USA og Israels nære forhold samt Gazakrigens globale betydning.

Kinas præsident Xi Jinping mødes med Saudi-Arabiens kong Salman bin Abdulaziz Al Saud of Saudi Arabia i Riyadh, december 2022 (Foto: Xinhua)

Pragmatisk vegetarisme og fleksible måltidsstrukturer i Kina

AF BOLETTE THOMSEN

I et land, hvor det at spise kød er lig med status og gæstfrihed, og hvor måltidet er en central social begivenhed, står vegetarer i Kina foran særlige sociale udfordringer. Baseret på interviews med kinesiske vegetarer belyser denne artikel de forskellige sociale dilemmaer, vegetarer står over for, når de forsøger at forene personlige overbevisninger med kulturelle normer og forventninger.

Mad har altid spillet en central rolle i kinesisk kultur, og kineserne er meget bevidste

om deres flere tusinde år gamle madkultur. “吃饭了吗? (Chifanle ma?)”, sådan lyder en typisk kinesisk hilsen, hvor man spørger den person, man møder, om de har spist. Gennem historien har perioder med madmangel på grund af katastrofer ført til en helliggørelse af maden, der blev betragtet som mere end bare næring – den blev anset som medicin. Ligesom i mange andre lande har det at kunne spise kød været forbundet med rigdom og høj social status i Kina. Det var et privilegium forbeholdt overklassen og regenterne. Vegetarisme var derimod ofte knyttet til buddhismen og blev praktiseret i religiøse sammenhænge, i sørge-

Vegetarisme ser en stigende popularitet i Kina. Nogle vegetarer er strikse og indtager hverken kød, æg eller mælkeprodukter, mens andre går på kompromis og er fleksible, når de spiser sammen med andre (Foto: FreshSplash).

perioder eller af de fattige, for hvem kød kun var en sjælden luksus.

Inden for daoismen afspejlede en vegetarisk kost også de daoistiske principper som en vej til et liv i harmoni og balance. Selv moderne konfucianere hævder, at konfucianismen talte om medfølelse for dyr allerede, før buddhismens indtog i Kina. Det er til trods for, at dyrefringere var en integreret del af konfucian

ske ritualer. Buddhister fokuserede desuden mere på kødspisens indflydelse på individet, såsom grådighed og manglende medfølelse, end på dyrenes lidelse.

Vegetarisme i Kina har tydeligt stærke forbindelser til buddhismen og repræsenterer for mange kinesere en del af den buddhistiske identitet. Dette er et unikt træk ved kinesisk buddhisme, da vegetarisme ikke er en generel norm i buddhistiske traditioner i andre dele af verden. Særligt ved kinesisk vegetarisme er desuden, at mange udover kød (og i nogle tilfælde æg- og mælkeprodukter) også undgår de såkaldte ”fem stærkt duftende”, som f.eks. kan være hvidløg, kinesisk purløg, og løg, og i nogle tilfælde forårsløg, ingefær og koriander, da disse bliver anset for at have stærk smag og lugt. Alle disse relaterer sig til et ønske om renhed,

da de ovenstående fødevarer gennem tiden er blevet anset som enten ildelugtende eller ophidsende.

Dualiteten mellem *fan* og *cai*

Det kinesiske måltid er mere end blot et måltid; det er en social begivenhed hvor man deler retter sammen med familie, venner eller bekendte. I det kinesiske måltid finder vi to typer af retter; *fan* 饭 og *cai* 菜. *Fan* er grundstenen, hovedfødevareren og det vigtigste i måltidet. *Fan*-retter består oftest af kornprodukter, ris og nudler.

Cai-retterne er smagsforstærkere til *fan*-retterne og betragtes som underordnede. Disse er retter med grøntsager, fisk eller kød. Ideelt skal der indtages både *fan*- og *cai*-retter i et måltid for at få balance.

Fan er typisk forbundet med familiemåltider, hvor *cai* ofte serveres ved måltider uden for hjemmet, eller

Det kinesiske måltid er oftest en social begivenhed, der består af mange forskellige retter (cai og fan), som kan skabe plads til fleksibilitet for deltagerne (Foto: Koh Sze Kiat).

når man har gæster. Her ville man primært spise *cai*-retter først, og til sidst vil der blive serveret *fan*-retter, som der sjældent bliver spist meget af til den tid. Men kun at spise *cai* uden *fan* ses som uhøfligt, mens at indtage for meget *fan* anses for ikke at værdsætte *cai*.

Fan-retter kan således ses som en slags hovedgruppe af mad, som man gennem tiden har haft mere adgang til under katastrofer og hungersnød og spist af nødvendighed. Kornprodukter, herunder produkter af hvede og ris, har derfor gennem hele Kinas historie været og er fortsat af stor betydning. Et måltid uden *fan*, og

gerne i en større mængde, var slet ikke et måltid, men *cai* skulle dog også være inkluderet.

Traditionelt har man i Kina ikke spist meget kød. Som deres *cai* spiste folk hovedsageligt grøntsager eller fisk og ellers kun små mængder kød. *Cai*-retterne serveres hver for sig men til deling, og *fan* serveres individuelt. Antallet af *cai*-retter til et familiemåltid er steget fra et par til tre-fire, og kan ses som en afspejling af Kinas øgede velstand.

Det er værd at bemærke, at de fleste *cai*-retter består ikke kun af enten kød eller grøntsager, men oftest en blanding af de to. Kødet udgør således kun én komponent, snarere end at være centrum for måltidet.

Det vegetariske valg

Vegetarisme i Kina er et komplekst fænomen med forskellige motiver, udtryksformer og opfattelser. Mine interviewpersoners historier belyser mangfoldigheden af vegetariske oplevelser i et moderne kinesisk samfund. Selvom deres motiver var varierende, var personlige inspirationer, som fra familiemedlemmer eller kolleger, en vigtig faktor. Dernæst spillede sundhed en stor rolle. Generelt var der tale om at føle sig bedre tilpas, mere rolig eller energisk i både krop og sind. Selvom buddhismen ofte forbindes med vegetarisme i Kina, var ingen af informanterne vegetarer pga. religiøse overbevisninger. Buddhistiske familiemedlemmer havde dog haft en vis indflydelse på to informanters valg. Der var nogle få overvejelser relateret til dyrevelfærd, men pudsigt nok ingen relateret til miljømæssige bekymringer, som vi ellers ser meget til i Danmark.

Måltider som vegetar

Når vi spiser sammen skabes eller bevares sociale relationer. Måltidet og maden, der serveres, er således med

til at binde os sammen som mennesker. Da måltiderne er en social begivenhed, kan personer, der ikke kan eller vil spise det, der serveres, risikere at blive ekskluderet fra fællesskabet. Dette kan være en realitet for vegetarer i Kina, hvorfor de nogle gange går på kompromis med deres værdier for at passe ind.

At spise anderledes end normen, som vegetarer gør ved at fravælge kød, kan føre til en følelse af at stå udenfor fællesskabet. Dette kan skabe udfordringer, når man skal deltage i måltider med andre, især i et kødspisende samfund som Kina. De interviewede i dette projekt har oplevet forskellige udfordringer og tilpasninger i deres vegetariske livsstil, når de skal spise med andre. Nogle foretrækker at lave mad hjemme, da de finder det nemmere og hurtigere at lave vegetarisk mad.

I måltidet sammen med familien er det generelt muligt for de interviewede at deltage uden problemer. "Selvom vi er ved ét bord, så spiser vi hver vores ret" nævner en af de interviewede. Nogle familier er åbne og tilpasser menuen, mens andre er mere traditionelle og foretrækker kød. Da de alle er voksne, respekterer deres forældre generelt deres valg, selv hvis de ikke støtter dem i det. For nogle af de interviewede er situationen en del anderledes, da deres familiemedlemmer selv primært spiser vegetarisk.

Når det handler om at spise med venner, oplever interviewpersonerne generelt en stor accept og respekt for deres vegetariske valg. Venner er villige til at tilpasse menuen og vælger ofte vegetariske retter for at inkludere dem. En af de interviewede sørger endda for at skabe rammer for sig selv, der rummer vegetarisme ved at spise med sine vegetariske venner.

Når man inviterer på mad, er det et udtryk for accept, solidaritet og

gæstfrihed. I Kina finder dette ofte sted på restauranter, hvor værten bestiller og betaler for dyre retter for at vise generøsitet og status. "[...] Det er kinesernes kultur", sådan fortæller en af de interviewede, når vi snakker om at spise ude med andre, hvor de har betalt for maden. Her ser vi eksempler på, hvordan de af respekt og høflighed vælger at spise lidt kød. Dette er primært, når det er med fremmede eller bekendte, hvor gæstfrihed spiller en større rolle. Her ville det at spise en smule kød også være for at undgå at stå uden for fællesskabet.

Til spørgsmålet om vegetarisme fører til eksklusion i måltidet med venner, tilføjer en anden interviewperson, at "Det ville det ikke være, fordi vi respekterer alle hinanden. Det at spise med er bare en formalitet, den sociale interaktion er målet. Hvad man spiser er ofte ikke vigtigt." Alligevel udtaler han samtidig, at han med sine venner alligevel ville spise "en symbolsk mængde af kød" for at vise, at han sætter pris på sin venners gerninger.

Værdi-dilemmaet

"Som en kinesisk vegetar i Kina føler man sig ofte mindre sikker på at bestille veganske retter i offentlige cafeterier. Det vil sige, at man vil synes, at ens kost er noget anderledes end andres, og så overveje, at det vil være mere besværligt for kokken at lave den, og måske man ville gå en lille smule på kompromis og bare give efter en lille smule. Jeg tror, at det er et almindeligt fænomen, som de fleste kinesiske vegetarer møder i deres dagligdag, når de spiser ude." Her beskrives et dilemma af en af de interviewede. Det er et dilemma om at passe ind og samtidigt ville holde fast i sine egne værdier. De vil på den ene side gerne holde fast i deres kostvaner, men de vil heller ikke være

til besvær over for dem, der skal lave deres mad. Det er således ikke altid lige nemt for de interviewede at stå inde for deres værdier og på samme tid ønske at virke respektfulde over for andre.

Fleksibilitet og måltidsstrukturen

“Jeg er en vegetar, der kan spise kød” udtaler en af de interviewede, som illustrerer en fleksibilitet, vi støder på flere gange i undersøgelsen. Vi ser en fleksibilitet inden for, hvordan de interviewede vælger at spise. Ideen om *sucai* 素菜 (vegetariske retter) har en fleksibel definition hos dem. Nogle tillader sig at spise fisk, æg eller grøntsager, der har været i berøring med kød i en ret. Denne fleksibilitet og deres opfattelse af *sucai* øger udvalget af retter, de kan spise. Foruden de interviewedes egen fleksibilitet, ser vi ligeledes en fleksibilitet i den kinesiske måltidsstruktur, som består af mange retter med både *fan* (ris eller nudler) og *cai* (tilbehør). Årsagen til at måltiderne med deres familier generelt ikke er et problem kan muligvis findes i, at *fan* er vigtigere i familiemåltider, og derfor er det måske ikke så vigtigt om man fravælger *cai* med kød. Derudover består *cai*-retterne ofte af både kød- og vegetarretter, hvilket gør det muligt for de interviewede at deltage i familiemåltidet. Familierne har desuden ofte sørget for, at der er flere vegetariske retter i *cai*-retterne, som der altid er flere end blot én af.

Da *cai*-retterne er vigtigere uden for familiesammenhænge, forklarer det, hvorfor de interviewede vælger at gå på kompromis og spise lidt kød, især når de er inviteret til mad. Siden *cai* er vigtigere, og det ville være uhøfligt kun at spise af *fan*-retterne frem for *cai*. Her kan gæsten også vise

sin taknemmelighed og respekt over for sin værts gæstfrihed ved at spise lidt af det hele. Dette kan naturligvis afhænge af ens relation til værten. Tætte venner forstår de interviewedes valg og bliver ikke fornærmede, hvis de ikke spiser kød. Dog i mindre tætte relationer kan det være nødvendigt at gå mere på kompromis. Er der tale om en ældre person, der inviterer på mad, eksempelvis en underviser eller chef, er der større tilbøjelighed til at gå på kompromis med sin vegetarisme for at kunne vise respekt. Vi ser desuden hierarki spille en rolle her, når alder og status kommer ind i billedet.

Vegetarisme i Kina er præget af

udfordringer og tilpasninger i forskellige måltidssituationer. De interviewedes historier belyser den fleksibilitet, der kan være nødvendig for at navigere i en kødspisende kultur og stadig deltage i sociale måltider.

Bolette Thomsen er bachelor i Kina-studier fra Københavns Universitet og læser nu en kandidat i Asienstudier (Kina-specialisering) ved Københavns Universitet. Hun er desuden medlem af redaktionen på Kinabladet. Artiklen er skrevet på baggrund af Bolette Thomsens bachelorprojekt: “Pragmatisk Vegetarisme og Fleksible Måltidsstrukturer i Kina” (2021).

Præsentation og tilberedelse ved bordet er en del af nydelsen ved et måltid (Foto: Jørgen Delman)

Kina og Myanmar

– et komplekst forhold

AF JOHN NIELSEN

Kina og Myanmar har gennem århundreder haft et komplekst forhold. Siden Myanmar uafhængighed fra briterne i 1948 har Kina gentagne gange blandet sig i Myanmar interne anliggender, samtidig med at de i flere årtier har ydet diplomatisk og politisk beskyttelse til et af de mest isolerede militærregimer i Sydøstasien. Efter militærkuppet i Myanmar i 2021 er relationen mellem de to naboer ikke blevet mindre kompliceret.

Historisk konfliktzone

Historisk har Kina gennem århundreder betragtet Myanmar som et transitland. Landet var en vigtig del af Silke-

vejen, der sikrede handel mellem Kina og det indiske subkontinent. Briternes hastige tilbagetrækning fra Myanmar i 1948 faldt sammen med Chiang Kaisheks Guomindang-troppers nederlag til kommunisterne under ledelse af Mao Zedong i 1948-49. Hundredvis af Guomindang-tropper slog sig ned i de etniske dominerede områder i Myanmar og langs grænsen til Kina. Dette førte til, at det kinesiske sikkerhedsapparat siden har været markant til stede i grænseområdet mellem Kina og Myanmar, der altid har været porøst.

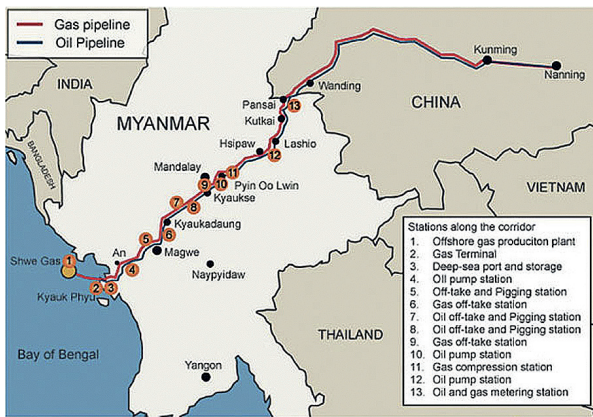
Migrantarbejdere fra Myanmar har igennem mange år dagligt krydset grænsen til Kina, og siden 1989 har hundredtusinder af kinesere slået sig ned i det nordøstlige Myanmar. Flere byer har et flertal af etniske kinesere, som mange steder har fået kontrol

Protest imod militærkuppet i Myanmar foran den kinesiske ambassade i Yangon, 2021 (Foto: Maung Sun, WikimediaCommons)

over økonomien, herunder i storbyen Mandalay.

Myanmar huser den største og måske bedst udrustede ikke-statslige hær i Sydøstasien, United Wa State Army (UWSA), der har mere end 30.000 mand under våben. UWSA består bl.a. af resterne af det tidligere burmesiske kommunistparti og udgør den militære gren af den etniske Wa-gruppe, der er til stede både i Kina og Myanmar.

Wa-gruppen kontrollerer et område på størrelse med Belgien i Shanstaten i den østlige del af Myanmar. Her har den opbygget en lokaladmini-

stration efter kinesisk mønster, og den *Den økonomiske korridor mellem Kina og Myanmar, centreret omkring olie- og gasledninger, 2019 (Kilde: Vivekananda International Foundation)*

kinesiske yuan har erstattet den burmesiske valuta som møntenhed. Mandarin er det primære sprog, og internettet er kinesisk. Hverken de civile burmesiske myndigheder eller militæret har reelt haft adgang til dette område siden begyndelsen af 90'erne.

For nulevende burmesere står Kinas støtte til militærets undertrykkelse af studenteroprøret i Myanmar i 1988 klart i erindringen og har bidraget til den stærke antikinesiske holdning i den burmesiske befolkning. Den brutale nedkæmpelse af oprøret førte til, at Myanmar blev pålagt sanktioner og isoleret af Vesten. Myanmar levede de efterfølgende to årtier under Kinas beskyttende vinger, mens landet gradvist blev fattigere.

Kina har således spillet en vigtig rolle i Myanmar's interne udvikling siden uafhængigheden og har ved flere lejligheder blandet sig i landets interne konflikter. Kina er Myanmar's absolut største samhandelspartner, men for Kina er det Myanmar's geopolitiske beliggenhed, der er den væsentligste årsag til Kinas store interesse i landet.

Hvorfor er Myanmar vigtig for Kina?

Myanmar er både velsignet og forbandet af sin geografi. Klemmt inde mellem Asiens sværvægttere, Kina og Indien, og med adgang til Det Indiske Ocean,

har landet stor geopolitisk betydning for Kina. De to lande deler en mere end 2.000 km lang grænse, og Kina betragter Myanmar som en del af sit nærområde; et område, hvor Vesten, efter Kinas mening, ikke bør blande sig.

Kinas absolutte hovedprioritet i Myanmar er etableringen af en transportkorridor fra hovedbyen i Yunnan-provinsen, Kunming, til en dybvandshavn ved Kyaukphyu på Myanmar's vestkyst. At få adgang til Det Indiske Ocean gennem Myanmar har været på Beijings tegnebræt siden 1985 og har indgået i udviklingsplanerne for Yunnan-provinsen i årevis. Det var en del af Kinas "To-Oceanstrategi", som fokuserer på at sikre adgang til Det Indiske Ocean og Stillehavet for at bryde med det, Kina opfatter som "omringningen" af dets grænser. Korridoren har længe været en topprioritet i den kinesiske præsident Xi Jinpings Belt and Road Initiative.

Formålet med korridoren, der skal omfatte tog-, olie- og gaslinjer samt veje, er at mindske Kinas afhængighed af den dyre og risikable sejlads gennem Malaccastrædet og Det Sydkinesiske Hav. For Kina er anlægget af dybvandshavnen samtidig en mulighed for at give den kinesiske flåde adgang til havnefaciliteter i det Indiske Ocean

Anlægget af havnen kan derfor på sigt påvirke den sikkerhedspolitiske arkitektur i det Indiske Ocean. Særligt

Indien, men i en vis udstrækning også Japan, ser med bekymring på de regionale og geopolitiske konsekvenser af Kinas forsøg på at få direkte adgang til Det Indiske Ocean.

Korridorprojektet er også vigtigt for udviklingen af den relativt fattige Yunnan-provins. I provinsens udviklingsplaner forventes mere end 10 % af provinsens økonomi fremover at være relateret til korridoren.

For Kina er stabilitet i grænseområdet en anden vigtig prioritet. Det porøse grænseområde har i årtier været præget af væbnede konflikter, men er også centrum for verdens største opium- og metamfetaminproduktion, der vurderes at have en værdi, der er større end Myanmar's formelle økonomi. Samtidig har Kina det seneste årti set med bekymring på, at paramilitære grupper i Myanmar sammen med kinesiske karteller har opbygget en omfattende cyberkriminalitet inde i Myanmar, rettet mod kinesiske statsborgere.

Had – kærlighedsforhold

Den betydelige afhængighed af Kina, som udviklede sig under militærdiktaturet fra 1961 til 2010, var en væsentlig faktor bag militærets beslutning om at åbne landet op for Vesten for næsten 13 år siden. På trods af at militæret gennem årene har draget fordel af Kinas politiske beskyttelse på den internationale scene, har det altid været skeptisk over for Kinas motiver, og relationen mellem militæret og Kina kan bedst beskrives som et had-kærlighedsforhold.

Den nuværende kuppetgeneral, Min Aung Hlaing, illustrerer dette dilemma tydeligt. Han blev udnævnt til øverstbefalende, fordi han i 2009 anførte uddrivelsen af 30.000 kinesere fra Shan-staten. Efterfølgende har Min Aung Hlaing fastholdt kontakten til Beijing, men har også intensiveret forholdet til Rusland, som har spillet en ledende rolle i moderniseringen af

Myanmars militær det seneste årti.

Nu er både han og Myanmars militær igen afhængige af Kina. Selvom militæret altid har været imod at give Kina havneadgang på landets vestkyst, er de tvunget til at give indrømmelser for at få kinesisk beskyttelse og bistand.

En advarsel til militæret

Selv om Kina generelt har støttet militæret siden kuppet, har landet samtidig fortsat støttet til flere af de etniske, væbnede grupper internt i Myanmar. I løbet af 2023 bad Kina gentagne gange militærjuntaen om at stoppe den omfattende cyberkriminalitet, der blev orkestreret fra Myanmar.

Da militæret valgte at ignorere de kinesiske advarsler, spillede Kina et andet af sine kort ud. Med sikkerhedsmyndighederne i Kinas sydlige Yunnan-provins i ryggen erobrede tre etniske, væbnede grupper inden for få måneder, i oktober 2023, hundreder af militærposter i Shan-staten og tog kontrol over flere grænseovergange til Kina.

De tre grupper, *Arakan Army*

Myanmar-Kina Yanlonkyine grænseovergang nær Laukkaing i Myanmar, 2019

(AA), *Ta'ang National Liberation Army* (TNLA), og *Myanmar National Democratic Alliance Army* (MNDAA) indtog i løbet af kort tid betydelige territorier og gjorde samtidig Kina en tjeneste ved at slå ned på cyberkriminaliteten. Mere end 50.000 kinesere, der var tilknyttet disse illegale aktiviteter, blev sendt tilbage til Kina. Forløbet står tilbage som den måske største ydmygelse, Myanmars militær har oplevet siden uafhængigheden i 1948.

Kina gav militæret en lærestreg, og et svækket militær måtte kort tid efter krybe til forhandlingsbordet og give indrømmelser til kineserne i forhold til dybvandshavnen.

Holder alle muligheder åbne

Som situationen har udviklet sig i Kinas grænseområde det seneste år, er det i Kinas interesse, at de tre etniske, væbnede organisationer fastholder kontrollen i området og bekæmper den omfattende cyberkriminalitet, som militæret længe har ignoreret. Samtidig arbejder Kina, der har et anstrengt forhold til modstandsbevægelsen, på at få de etniske, væbnede organisationer til at afstå fra at deltage i forsøg på at vælte militæret, hvilket er modstandsbevægelsens mål.

Uanset udfaldet af den politiske og væbnede kamp i Myanmar, bliver det vanskeligt at bevare enheden i landet. Den seneste udvikling bidrager til yderligere fragmentering af landet, hvor de stærkeste væbnede etniske grupper reelt overtager kontrol over betydelige territorier i grænseområderne til Kina, Thailand, Indien og Bangladesh, mens militæret indtil videre fastholder en vis kontrol med de tre store byer (Yangon, Naipyidaw og Mandalay) i den centrale del af Myanmar.

Myanmars militær står næppe over for et snarligt sammenbrud, men den diplomatiske og økonomiske støtte fra Kina er igen blevet helt afgørende for styrets overlevelse. Udviklingen de seneste måneder har gjort det klart for alle parter i borgerkrigen, at Kina har tænkt sig aktivt at blande sig i udviklingen i Myanmar, hvis dets interesser trues.

Der er ingen tvivl om, at Kina står over for et dilemma i forhold til konflikten og det dødvande, der er opstået. Kinas støtte til militæret indebærer en risiko på grund af den uafklarede situation. Den kinesiske regering ved, at den står over for en befolkning, der ikke er positivt stemt over for kinesisk indblanding, og en entydig støtte til militæret vil øge risikoen for sabotage af de store infrastrukturprojekter.

Kina vil løbende vurdere situationen og samarbejde med den part i konflikten, der bedst kan sikre stabilitet ved grænsen og realisere det strategiske mål om adgang til Det Indiske Ocean. I den aktuelle situation er det imidlertid uforudsigeligt, hvor udviklingen bevæger sig hen. Derfor holder Kina alle muligheder åbne og spiller på flere heste i Myanmar.

John Nielsen er Indo-Pacific koordinator i Udenrigsministeriet, og tidligere ambassadør i bl.a. Vietnam og Myanmar.

Taiwans "usynlige" status

Dokumentarfilmen "Invisible Nation" giver et flot indblik i Taiwans historie og i det identitetsmæssige paradoks, som nutidens taiwanere lever med – nemlig som borgere i et land, der de facto er et velfungerende demokrati, men som officielt ikke eksisterer.

AF TROELS KJEMS PETERSEN

"Er Chinese Taipei et landenavn? Vi er det eneste IOC-medlem, som ikke må bruge vores eget lands navn. Vi er forældreløse."

Dette citat kommer fra den tidligere taiwanske OL-bronzevinder, Chi Cheng, i starten af Vanessa Hope's dokumentarfilm "Invisible Nation" fra 2023. Da Chi Cheng vandt bronze i kvindernes 80-meter hækkeløb ved sommer-OL i 1968, kunne hun uden problemer bære Republikken Kinas blå-røde nationalflag med den hvide sol, for dengang var det Republikken Kina (Taiwan) og ikke Folkerepublikken Kina, som var anerkendt i FN. I dag er det omvendt. De taiwanske OL-deltagere må ikke længere bære deres lands nationalflag og skal derudover bruge navnet Chinese Taipei ved alle sportskonkurrencer. Taiwan er i dag ikke anerkendt i FN som et selvstændigt land, til trods for at Taiwan de facto er et af de mest

velfungerende og frie demokratiske lande i Asien.

Dette er på mange måder et paradoks, som den taiwanske befolkning hver eneste dag skal forholde sig til. For hvordan kan man på den ene side være et velfungerende og ikke-uvæsentligt land i verdensøkonomien og så samtidig ikke officielt eksistere? Dette identitetsmæssige paradoks er omdrejningspunktet for Vanessa Hope's utroligt flotte og spændende dokumentar om Taiwan.

Mere end Tsai Ing-wen

"Invisible Nation" bliver flere steder omtalt som en dokumentar om Taiwans præsident Tsai Ing-wen. Det er ganske rigtigt, at Tsai Ing-wen's politiske karriere er et omdrejningspunkt i filmen, men hun er kun et af flere personportrætter, vi får præsenteret.

Filmens tematiske fokus er Taiwan som en "usynlig nation", og filmens forskellige personportrætter bruges til at eksemplificere denne specielle statsretlige status. En af dem, som portrætteres, er politiker og musiker Freddy Lim, der startede det taiwanske heavy metal band Chthonic i 1995 som følge af, at han begyndte at identificere sig mere og mere som taiwaner.

Samtidig giver dokumentaren også plads til det mørkeste kapitel Taiwans nyere historie, nemlig undtagelsestilstanden fra 1947-1987, hvor Kuomintang (KMT) undertrykte den taiwanske befolkning. Her

zoomer dokumentaren ind på politiker og medstifter af Det Demokratiske Parti (DPP), Chen Chu, som fortæller om de seks år, hun var fængslet for at demonstrere fredeligt for menneskerettigheder i 1979 (det som senere blev kendt som Kaohsiung-episoden). At se Chen Chu gå rundt i Jing-mei fængslet og genbesøge den celle, hvor hun sad indespærret i seks år blot for at kæmpe for menneskerettigheder, er rørende og minder os om, at undtagelsestilstanden og den hvide terrors grusomheder var lige så tragisk som Kulturrevolutionen i Kina, men emnet er desværre stadig meget underbelyst uden for Taiwan.

Taiwans komplekse historie

Selvom "Invisible Nation" lykkes utrolig godt med at forklare og eksemplificere de komplekse dilemmaer, Taiwan og taiwanerne står i i dag, så springer filmen meget rundt i Taiwans historie, hvilket kan gøre det svært at følge med, hvis man ikke kender til Taiwans komplekse fortid på forhånd. Med filmens store fokus på personportrætter samt tematiske frem for kronologiske opbygning træder det historiske overblik i baggrunden i filmen, og der er begreber og begivenheder i taiwansk historie, som filmen nogle steder omtaler meget indforstået, næsten som om det forventes, at seeren allerede er bekendt med Taiwans historie. Man vil derfor få mest ud af filmen, hvis man forinden kender lidt til hovedtrækkene i Taiwans historie. "Invisi-

ble Nation” vil på samme måde også være et godt supplement til undervisning i Taiwans historie.

Vigtig problemstilling

Generelt vil jeg anbefale alle med interesse i den kinesisk talende verden, Taiwan eller Asien generelt at se ”Invisible Nation”. Filmen er flot produceret, og til trods for den lidt rodede kronologi er den med til at give en større og dybere forståelse for den kompleksitet, som nutidens taiwanere lever under.

Nogle vil muligvis kritisere filmen for at fremstille et lidt for sort-hvidt billede af Taiwan og Kina, og allerede i filmens første scene er man da heller ikke i tvivl om instruktørens holdning. I denne scene ser vi Tsai Ing-wen besøge et taiwansk gymnasium, hvor hun sidder og taler i øjenhøjde med eleverne. Der krydsklippes samtidig til Folkets Store Hal, hvor Xi Jinping holder en tale. Modsætningen er ikke til at tage fejl af. På den ene side af Taiwanstrædet ser vi en demokratisk præsident i dialog med sin befolkning. På den anden side af Taiwanstrædet ser vi en diktator tale til tusinder af nikkedukker. Man kan sagtens kritisere denne fremstilling som alt for generaliserende og patospræget, og underlægningsmusikken gør også sit til at skabe en stemning af frygt hver gang, der klippes til Xi Jinping. Men hvis vi som Kina-kendere lige stopper op en gang og tænker os om, så må vi også indse, at dokumentaren understreger en pointe, som har hold i virkeligheden, og som vi ikke må glemme. Taiwan er et liberalt demokrati. Det

er Kina ikke. Tsai Ing-wen er valgt ved direkte demokratiske valg. Det er Xi Jinping ikke.

”Invisible Nation” (Dokumentarfilm) 2023.

Instruktør: Vanessa Hope. Double Hope Films. Spilletid: 1 time og 25 minutter

Troels Kjems Petersen er lektor i kinesisk og historie på Køge Handelsgymnasium samt fagansvarlig for Taiwan på lex.dk. I 2023 var han sammen med Simon Gjerø redaktør på en antologi om Taiwans historie, kultur og samfundsforhold.

Dokumentarfilmen ”Invisible Nation” blev vist på dokumentarfilmfestivalen CPH:DOX i marts 2024 (foto: Double Hope Films).

Greve – Kaohsiung tur/retur

AF METTE BRØNDUM

I tolv år har Greve Gymnasium og den taiwanske Kaohsiung Senior High School lavet udveksling og besøgt hinandens hverdag. Her fortæller to danske gymnasie-elever om deres oplevelser i Taiwan i vinterferien.

Efter fem års ufrivillig corona-pause besøgte Greve Gymnasium i februar deres venskabskole i Kaohsiung i det sydlige Taiwan. Den hedder Kaohsiung Senior High School og er amtets bedst rangerede gymnasium. En stor skole med 2,600 elever, hovedsageligt drenge.

Greve Gymnasium besøger Kaohsiung hvert år i februar med cirka 15 danske elever, og det taiwanske gymnasium besøger Greve og København hvert år til august også med cirka 15 elever. Begge steder bor gæsten hos en lokal gymnasieelev og følges med ham eller hende i skole i 3-4 dage.

I Kaohsiung er det lange skoledage fra 8-17, 40 elever i klasserne og en lærer, som står med mikrofon og nærmest forelæser. Der er megen udenadslære og mange prøver og skriftlige tests. De taiwanske elever gør altid store øjne, når det møder den mere frie og afslappede skolekultur i Greve, med gruppearbejde, færre prøver, elever som kommer for sent samt skoledage, der giver luft til både fritidsjobs og -interesser.

Gæsten spiser selvfølgelig også med sin værtsfamilie, er med til bedstemorens fødselsdag, på natmarked, bliver vist frem for venner og familie eller er med på små udflugter – en tur i templet, stranden i Greve eller et

smut til den lokale basketbane. Hver gang vender de unge mennesker hjem – til henholdsvis Kaohsiung eller Greve – med hovederne fulde af store oplevelser, minder for livet og nye venskaber på den modsatte side af kloden.

Her fortæller to af de danske gymnasieelever lidt om deres oplevelser. Filuca Sennfelder og Oskar Tribe Jevanord går begge i 3.g på Greve Gymnasium, hvor de i øvrigt også begge har valgt kinesisk som deres 2. fremmedsprog.

Når man nu har haft kinesisk i to og et halvt år herhjemme, hvordan var det så at være et kinesisk-talende sted?

Oskar: Jeg synes, at det var overraskende, hvor meget man kunne fange. Man kunne måske ikke forstå hele sætninger, men der var mange tidspunkter, hvor man lige fangede nogle ord. Det var fedt at mærke, at man faktisk har lært noget i kinesiskundervisningen, og at man kunne bruge det lidt derovre.

Filuca: Også oplevelsen af at selv med få ord kunne du godt gætte betydningen af sætninger. Pludselig var der ord undervejs, som du kunne huske igen. Du kan bare mærke, at du lige pludselig forstår mere og mere i løbet af sådan en tur.

Fik I brugt sproget aktivt?

Filuca: Jeg prøvede rigtig meget, fordi forældrene i min værtsfamilie simpelthen ikke kunne noget engelsk. Så jeg sagde: I kan bare prøve at snakke til mig. Jeg er ikke så god, men jeg prøver! De var meget taknemmelige over

det og lavede lige sådan ”åh” med løftede øjenbryn! Jeg prøvede også at sige ting til tjenerne, når vi var ude at spise. De blev også helt glade. Det var sjovt at se.

Oskar: Forældrene i min værtsfamilie kunne heller intet engelsk, så derfor blev jeg skubbet til kun at bruge kinesisk til at kommunikere med dem. De var rigtig søde til at prøve at snakke med mig, og de syntes, det var meget morsomt, at jeg kunne lidt.

Hvordan var det at få indblik i et skoleliv, som er anderledes end det, I kender?

Oskar: Man hører jo meget om, hvor anderledes det er derovre, men at opleve det på egen hånd var meget specielt. Også fordi ham, jeg boede hos, var ret kritisk overfor deres system. Han synes, at det handler for meget om skole, skole, skole og tests, og han synes bedre om vores danske system med mere fokus på den almene dannelse og det sociale. Så det var spændende.

Deres sovepause midt på dagen var jeg overrasket over. At det faktisk var noget, der var. Når de har frokostpause, spiser de en halv time og sover en halv time, inden de så har deres anden del af dagen indtil klokken 17. Det er ret vildt.

Filuca: Også at de kunne sove. De faldt faktisk i søvn. De lå bare ind over skolebordet – og så sov de bare! En anden ting, der overraskede mig: Jeg vidste godt, at de brugte meget papir. Men min værtsfamilies søn viste mig alle sine tests, og hvordan det foregik, og jeg fik set, hvor mange bøger og stykker papir han brugte på

De taiwanske værts-elever bar deres nye t-shirts fra Greve Gymnasium med stolthed. Det er Filuca Sennefelder til højre. (Foto: Mette Brøndum)

ét år. Og det var altså sindssygt meget. De spurgte også meget ind til, hvor meget vi bruger computere, og hvordan vores eksaminer er. Og det forstod de slet ikke. For eksempel på jeg i en matematiktest måske ikke får alle svarene rigtige, men jeg kan stadig få point for nogle af mellemregningerne eller min måde at arbejde på. For dem er det jo bare sådan: Rigtigt eller forkert.

Oskar: Jeg holdt oplæg for en klasse derude, og de var meget overraskede over vores mundtlige eksaminer. Det kunne de slet ikke forestille sig – at skulle ind og snakke med deres lærere og en censor. Og så få karakteren med det samme. Det, syntes de, var meget mærkeligt.

Filuca: Jeg viste også, hvad vi lavede i engelsk og fortalte, at vores afleveringer kan have form af for eksempel en analyserende artikel. Det var slet ikke deres niveau, sagde min vært, men noget, man laver på universitetet.

Har det fået jer til at reflektere over jeres egen uddannelse? Dét I er rundet af i jeres eget skolesystem?

Oskar: Man føler, man ikke tager skolen super seriøst i forhold til dem, fordi de bruger meget tid på det! Så man føler sig næsten lidt bagud på det faglige niveau. Men jeg tror egentlig

ikke, vi er langt bagud i forhold til dem rent fagligt. Det føles bare sådan, fordi de bruger så meget tid på det, og fordi det er så anderledes opbygget.

Filuca: Jeg tænkte også på, at jeg tit synes, vi er meget pressede i vores hverdag herhjemme. Lige pludselig gik det op for en, at der er nogen, der er meget mere presset. De bruger næsten alle timer i døgnet på skolen, mens vi trods alt har tid til fritidsarbejde og træning. Sønnen i min værtsfamilie havde lige to timer til at gå i bad og træne og spise aftensmad. Og så skulle han tilbage og lave lektier og på cram school. Han havde et rigtig stramt skema, og jeg tænkte: Hold da op, så har vi det nemt i forhold til dem.

Nu er det ved at være nogle uger siden, I landede hjemme igen. Hvad har gjort indtryk? Som I tror, I kan tage med jer på en eller anden måde?

Oskar: Jeg har tænkt over, hvor aktive de er. På skolen lavede vi foundation training, og i Taipei så vi folk lave tai chi og dans som morgengymnastik i parkerne. Der tænker jeg egentlig, at når man bliver ældre, så skal man gøre som dem. Fordi det er smart at holde kroppen i gang. De fleste ældre mennesker i Danmark kan ikke gøre det samme, som vi så nogle 80-årige gøre dernede. Og så selvfølgelig selve udvekslingen, hvor fedt dét var.

Filuca: Ja, det var megafedt. Det var nærmest en drøm. Det gik så hurtigt, og det var megasjovt hver dag. Virkelig! Jeg tror seriøst ikke, man kunne have oplevet det på samme, hvis man bare tog derover på ferie – uden at være med holdet som os. Vi kom helt tæt på en taiwaner og en taiwansk familie. Og gik i klasse med dem. Det, synes jeg, var megafedt.

Mette Brøndum er kinesisklærer på Greve Gymnasium og har været med på skolens ture til Kaohsiung, siden udvekslingen begyndte. Hun er desuden medlem af Kinabladets redaktion.

15 elever fra Greve Gymnasium besøgte Taiwan i deres vinterferie.- Det er Filuca Sennefelder bagerst til venstre og Oskar Tribe Jevanord på bagerste række til højre.

Niels Bohrs vej til Kina

AF ERIC MESSERSCHMIDT

Niels Bohrs banebrydende teoretiske tilgang til forståelsen af fysikkens grundprincipper hentede inspiration fra det klassiske filosofiske værk *Yijings* kompletaritetsprincip, argumenterer Eric Messerschmidt. Hele sit liv havde Niels Bohr kontakt med kinesiske forskere, og han besøgte selv landet i 1937 og blev modtaget som ingen anden udenlandsk videnskabsperson i Republikken Kina.

Da Niels Bohr (尼尔斯·玻尔) i 1947 blev gjort til Ridder af Elefantordenen, blev han bedt om at kvittere med et våbenskjold, der som ordensreglerne har foreskrevet det siden 1694 skulle ophænges i Frederiksborg Slotskirke ved siden af de øvrige ridders. Der var bare det, at Bohr som ikke-adelig ikke havde noget våbenskjold, så han måtte først tage stilling til, hvordan han bedst lod

sig repræsentere i overensstemmelse med de heraldiske forskrifter.

Fra azurblå drage til *Yijing*-symbol

Hans forslag var et motiv med en azurblå drage, en kinesisk *qīnglóng*. Det var højst tænkeligt under indflydelse af kunsthistorikeren Aage Marcus' skelsættende bog fra 1941 om klassisk kinesisk kultur, *Den blaa Drage*. I det afsluttende kapitel om dragemytologi beskriver Aage Marcus, hvorledes dragen er symbol på visdom, naturens ånd og erkendelse – attributter som Bohr uden større omskrivning gerne så anvendt på sin filosofi.

Forslaget blev imidlertid afvist af Ordenskapitlet med den begrundelse, at kinesiske drager ikke hører hjemme i europæisk heraldik. Det nærmeste man kunne komme, ville være en lindorm, men denne skabning bærer helt anderledes og

Efter et foredrag om atomkerner på Beida foreslog Professor Yao et gruppebillede med Bohr og alle tilhørere, den 31. maj 1937 (ukendt fotograf; tilvejebragt af Eric Messerschmidt)

negative egenskaber med sig, så Bohr måtte i tænkeboksen igen, før han kom frem til en symbolsk repræsentation af sine tanker, som han kunne identificere sig med. Og endnu en gang var motivet umiskendeligt kinesisk og forbundet med *Yijing*, som syntes det magtpåliggende for den store videnskabsmand at få stadfæstet sin tilknytning til klassisk kinesisk tankegang.

Ethvert rigtigt våbenskjold bærer et symbol, dvs. et kort skriftligt udsagn, der løfter heraldikken op i den intellektuelle sfære, og Bohr valgte mantraet "Contraria sunt complementa," som på dansk betyder

”modsatningerne er komplementære.” Det giver god mening al den stund, at komplementaritetsprincippet var det filosofiske fundament for det revolutionerende arbejde med atomer, som han i 1922 modtog Nobelprisen i fysik for, men det forklarer ikke hans ønske om et kinesisk motiv i sit våbenskjold.

Slægt med Kinaforbindelser

Niels Bohr kommer af en familie med solide akademiske kompetencer. Hans oldefar var medlem af det norske og det svenske videnskabsakademi, farfaren var teolog og rektor for det von Westenske Institut, mens faderen, Christian Bohr, var professor i fysiologi på Københavns Universitet og i spil til en Nobelpris i medicin. Farbroren, Henrik Bohr, var en rejselysten ingeniør og jurist, der efter en omvej som dekoreret sergent i Slaget om Dybbøl og frivillig på fransk side i den fransk-prøjsiske krig endte som generalinspektør i den kinesiske telegrafadministration i Tianjin med titel af mandarin eller kejserlig embedsmand. Han tilbragte i alt 18 år i Kina, og da han vendte hjem til Danmark, var hans nevø 14 år.

Der er god grund til at tro, at den videbegærlige teenager er blevet introduceret til kinesisk åndsliv af sin farbror, og vi ved, at han til sin 25-års fødselsdag fik den nyudgivne bog Oldmester og hans Bog. Forfatteren var Ernst Møller, som med udgangspunkt i Laotse (læs: Den oldgamle mester) og kinesisk buddhisme beskriver, hvorledes daoismen i modsætning til kristendommens transcenderende gudsbegreb anerkender subjektivitet som gyldig målestok for vores oplevelser og erfaringer og dermed frasiger sig forestillingen om sand objektivitet.

Bohrs nytænkning af fysikken

Det var sådant tankegods, der lå til

grund for Niels Bohrs formuleringer af hans epokegørende observationer af atomstrukturen i 1913, dem der introducerede teorien om elektroner i baner omkring atomets kerne, senere kendt som Bohr-modellen. Det var en forløber for Københavnerskolen, den fortolkning af kvantemekanikken der stadig nyder størst opbakning. Udover at levere et filosofisk dødsstød til Newtons lineære fysik lægger Bohr med sin teori afstand til kristendommen og den herskende vestlige filosofi, ifølge hvilken ”Gud” forstået som en udefrakommende kraft, der løbende griber ind i vores (skabte) verden, er forudsætningen for alle tings objektive sandhed og vores grundlæggende binære tilgang til at forstå os selv og omverden på.

Bohr udligner så at sige forholdet mellem subjekt og objekt, flytter skillelinjen mellem forklaring og forståelse, og gør dermed alle forhold indbyrdes relative, i teoretisk fysik såvel som i filosofi. Albert Einstein var rasende på den unge Bohrs relativisering af årsag og virkning og udbrød fnysende per telegram: Gud spiller da ikke terninger. Bohr replicerede kort: ”Einstein, stop telling God what to do.”

Komplementære modsætninger

Bohrs paradigme er, at vi uomgængeligt altid vil være del af den verden, vi udforsker, på én gang både tilskuere og skuespillere i livets teater. I Københavnerskolens fortolkning af kvantemekanikken hedder det, at ting samtidig kan være både det ene og det andet, da atomer på samme tid opfører sig både som partikler og bølger. Det ved vi, fordi det ikke er muligt at måle, om de er begge på en gang, og heri består det radikale brud, det kvantespring om man vil, i forhold til den græsk-jødiske tradition, som per definition vil være optaget af, hvilken af disse to tilstande der er den mest sande.

Bohrs atomteori fordrer altså erkendelsen af den dobbelte natur, fordi den tvinger til at acceptere, at atomerne er fuldgyltige, uanset hvilke af deres modsatrettede tilstande de fremstår i, og selv om de ifølge klassisk fysik burde frastøde hverandre. Atomerne komplementerer hinanden ved på samme tid at udelukke og supplere hinanden. Deres modsætninger bliver med andre ord komplementære og dermed deres forudsætninger.

Inspiration fra kinesisk filosofi

Ud fra et filosofisk perspektiv ville det ikke være helt hen i skoven at hævde, at Bohr nok er nået frem til sin formulering af komplementaritetsprincippet via *dao* og *yin-yang*. Blandt andet har David Favrholt i *Fysik, Liv, Bevidsthed* (1995) karakteriseret ham som daoist, men en sådan kobling vandt ikke gehør i videnskabelige kredse, formentlig fordi de fleste fysikere ikke har for vane at konsultere klassiske og tilmed kinesiske tekster for at forstå nutidige videnskabsmænds radikale tanker.

Professor Ge Ge, som stod for oversættelsen af Bohrs samlede værker til kinesisk (fra 1986), var selv matematiker og havde trods sine uomtvisteligt store sproglige og filosofiske evner næppe blik eller måske endda interesse for disse mere humanistiske sider af den danske tænkens tankegang. I hvert fald lod han dem ikke skinne igennem, og det kan der være flere gode grunde til. Som ægte barn af den kinesiske revolution og marxistisk videnskabssteori måtte Ge Ge lukke øjnene for enhver kobling mellem atomfysik og et univers rundet af taoisme og buddhisme.

Under en samtale i Dansk Kulturcenter i oktober 2021 supplerede den nu afdøde professor og videnskabsfilosof, Fan Dainian fra Zhejiang Universitet, dette synspunkt ved at

Bohr-familien på Nankou-stationen i Badaling inden opstigningen til Qinhuangdao-toget, der skal føre dem tilbage til Europa via Mukden (Shenyang), 6. juni 1937 (ukendt fotograf; tilvejebragt af Eric Messerschmidt)

pointere, at netop opgøret med de fem klassiske skrifter, Wujing, stod centralt i den kommunistiske strategi for det nye Kina, og at de første generationer af marxistiske tænkere med deres fokus på at skabe forandring i sagens natur måtte tage afstand til alt, der repræsenterede fortiden, dens værdier og ikke mindst spiritualitet. Fan besøgte i 1995 Niels Bohr Arkivet for i fem måneder at forske i Niels Bohrs forhold til Kina.

Selv om Bohr er citeret for at skrive til Einstein, "We must look towards thinkers like Buddha and Laotse who tried to harmonize opposites of spectators and actors in the great drama of existence," og uagtet at han løbende understregede betydningen af at gøre sine tanker tilgængelige for verdenssamfundet og ikke blot for videnskaben, forblev den oplagte forbindelse mellem komplementaritetsprincippet og Yijings beskrivelse af dualitet og bølge udforsket uden for esoteriske kredse.

Ny forskning i Bohrs Kina-forbindelse

Ny forskning i de senere år, med videnskabshistorikeren Robert Allinson som den mest prominente vestlige eksponent, er imidlertid

begyndt at argumentere for, at Bohrs tilegnelse af kinesisk filosofi ikke bare gik forud for hans opdagelse af komplementaritetsprincippet, men sandsynligvis også er dens *raison d'être*.

Baggrunden er blandt andet opdagelsen af et brev fra Bohr, dateret den 26. marts 1958, som svar på en henvendelse fra en Svend Hugo Jørgensen i Aalborg, der havde fremsendt ham et manuskript med titlen "Tao Te Ching og ideen om komplementaritet". Bohrs håndskrevne svar lyder: "Jeg takker Dem for Deres brev og den vedlagte lille note om Tao Te Ching, som jeg har læst med stor interesse. Jeg tror, at det, De siger om den gamle kinesiske filosofi, på mange måder er helt til sagen. I min ungdom fik jeg et smukt indtryk af den gennem Ernst Møllers bog 'Oldmester', og under et besøg i Kina for tyve år siden blev jeg klar over, hvor højt mindet om Lao-Tzu stadig værdsættes."

På hædersbesøg i Kina 1937

Det Kina-besøg, Bohr henviser til, fandt sted i det sene forår 1937 men fylder bemærkelsesværdigt lidt i litteraturen om ham. Det var ellers en rejse, der ville noget. På invitation af

Tsinghua-professor og Einstein-elev, Zhou Peiyuan, der havde besøgt Niels Bohr Institutet otte år tidligere, opholdt Bohr sig tre uger i landet sammen med sin ægtefælle og deres yngste søn, Hans. Han forelæste på førende universiteter i Shanghai, Hangzhou, Nanjing og Beiping (Beijing), ligesom han havde samtaler med de ledende skikkelser i kinesisk åndsliv. Bohr var den eneste udenlandske videnskabsmand, som Republikken hædrede med en så stor slået modtagelse, siden omtalt som den mest fremtrædende og omtalte begivenhed, som det officielle Kina tildelte en udlænding i første halvdel af det 20. århundrede.

Bohr gav i alt seks forelæsninger om atomfysik og et foredrag om kausalitet, hvor han loyalt opsummerede de herskende, vestlige teorier om atomstrukturer, ligesom han introducerede de seneste forskningsresultater. Hans valg af emner var med velberåd hu, for på det tidspunkt var kinesisk fysik domineret af eksperimentalister. Han brugte dias, billardkugler og andre værktøjer til at illustrere sine forskningsresultater og videnskabelige ideer, og de få billeder, der eksisterer af foredragene, viser kragetæer, ligninger og tegninger med kridt på store tavler.

Gennem Hans Bohrs dagbøger ved vi, at Bohr også førte flere samtaler om substansen i *yin* og *yang* som komplementære modsætninger. Det er også hos ham, vi læser om den henrivende udveksling med en (unavngiven) filosof under en reception på Zhejiang Universitet: "I sin velkomsttale sammenlignede han far med en strålende stjerne, hvis

visdom og indsigt ikke havde oplyst en del af, men hele universet. Efter at have udtrykt taknemmelighed talte far om ideen om komplementaritet og illustrerede den med flere eksempler og historier. Bagefter delte filosofen med os en smuk kinesisk historie, som han mente også kunne supplere fars syn på komplementaritet: ”Zhuangzi, den kinesiske filosof, stod engang ved siden af en bæk med en af sine elever og betragtede en fisk i vandet. Zhuangzi sagde: ’Se bare, hvor glad den er!’ Hans elev svarede: ’Men du er ikke fisken, hvordan kan du overhovedet vide, om den er glad eller ej?’ Til dette svarede filosofen: ’Men du er heller ikke mig, hvordan kan du så vide, at jeg ikke ved, at fisken er glad?’”. Zhuangzi regnes for én af den tidlige daoismes fremmeste filosoffer.

10 dage i Beijing

Den samlede tur var tilrettelagt og koordineret af Professor Wu Youxun fra Tsinghua Universitet. De fire indledende dage i Shanghai og Nanjing var dog lagt i hænderne på Academia Sinica. Opholdet i Beijing fyldte selvsagt mest og indeholdt møder med lederne af vigtige akademiske institutioner, hvor Bohr udvekslede ideer med lærde som Hu Gangfu, Wang Ganchang og Shu Xingbei samt den velkendte sprogforsker Zhao Yuanren og filosofen Hong Qian.

Der var selvfølgelig også sat tid af til sightseeing og (adskillige) besøg hos jade- og antikvitethandlere. Det ved vi ikke bare fra sønnens dagbog, men også fra de småfilm Bohr tog under besøget. Før afrejsen gav Kodak Film Company ham nemlig et lille kamera og farvefilm, der på det tidspunkt stadig var på forsøgsstadiet, og resultatet blev små 30 minutter med lidt distræte panoreringer af blandt andet Sun Yat Sen Mausolæet, Den Forbudte By, Himlens Tempel og

Ming Gravene foruden gadeliv som begravelses- og bryllupsoptog. Disse optagelser lå mere eller mindre glemt i Niels Bohr Arkivet, indtil lederen tilbød Dansk Kulturcenter at vise dem som led i vores udstilling om Niels Bohr i 2023.

Desværre er de kinesiske kilder til de tre uger sparsomme på grund af den japanske invasion af landet, som fandt sted kun en måned senere og tvang universiteter og institutioner til at flytte tusindvis af kilometer væk fra kampzonerne: Der findes dog mindst 14 avis- og tidsskriftsartikler, der omtaler besøget (med titler som ”Førende tænker i moderne videnskab”, ”Forskningspioner i atomfysik” og ”En af verdens førende fysikere”), men referater og noter af Bohrs samtaler er forsvundet eller i bedste fald uopdrivelige i Folkerepublikken. Måske er der noget at finde i arkiver på Taiwan, for selv om langt hovedparten af de institutioner og personer, som han var i kontakt med, efterfølgende bekendte sig til revolutionen, er det ikke utænkeligt at relevante arkivmaterialer er røget over strædet i tiden op til august 1949.

Bohr mindes i Kina

Bohr blev den sidste vestlige videnskabsmand, som besøgte Kina frem til Folkerepublikkens oprettelse 12 år senere, og han kom ikke tilbage. Men der findes fysiske beviser på det åndelige slægtskab mellem ham og Kina. Beijing huser så vidt vides verdens eneste monumentalskulptur af Niels Bohr, udført af den anerkendte Tian Yuemin til University of Petroleum in Changping-distriktet, og Tsinghua Universitet har oprettet en særlig mindestue for Ge Ge og hans oversættelsesarbejde.

Bohrs fysikersøn Aage Bohr, der i 1975 modtog sin egen Nobelpris, besøgte landet i 1962 og hjembragte en aftale med det kinesiske videnskabsakademi, som gav unge kinesere lov til at forske i København over længere perioder. Aftalen bar frugt. Mens der siden farens besøg i 1937 kun havde være to kinesiske forskere på visit, kom der i 1960'erne otte. Det var dog ikke uden problemer. Den politiske situation var nu en ganske anden, så Institutet blev i medierne beskyldt for at ville hjælpe Mao til at fremstille en atombombe. Aage Bohr, der i mellemtiden havde overtaget sin fars rolle som Niels Bohr Instituttets leder, fastholdt dog, at han blot videreførte Niels Bohrs tilgang fra 2. Verdenskrig om at dele atomfysikken med hele verden for at undgå en nuklear oprustning.

Manifest om kulturudveksling

I tiden efter hjemkomsten fra Beijing med den transsibiriske jernbane var Bohr nemlig optaget af at arbejde for en åben verden, hvor kulturelle modsætninger kunne komplementere og berige hinanden til fælles bedste. I

Signeret stemningsbillede af Professor Wu Youxun fra Tsinghua Universitet, koordinator for Bohrs program i Beijing (ukendt fotograf; tilvejebragt af Eric Messerschmidt)

Statue af Niels Bohr udført af den anerkendte billedhugger Tian Yuemin til University of Petroleum i Changping Distrikt, Beijing (Foto: Eric Messerschmidt, 2023).

1940 var han således én af de otte danske åndspersoner, der stod bag oprettelsen af Det Danske Selskab, som 50 år senere blev omdøbt til Dansk Kulturinstitut.

Han skrev blandt andet selskabets programmanifest, hvori han introducerede begrebet 'vekselvirkning' til at udtrykke, hvordan ikke mindst Danmark over tid har udviklet sig i en gensidig vekselvirkning med de omgivende kulturer. Det var ikke gængs tale i de år. Måske var han inspireret af professor Luo Zhongshu, dekan for Kunsthøjskolen ved Vestkinas Universitet og UNESCOs rådgiver i filosofi. I hvert fald ved vi, at Bohr rejste til Stockholm i juli 1947 for at høre Luo tale om "The Place of Philosophy in Education" på World Congress of Philosophy.

Efterfølgende udvekslede de sammenfaldende synspunkter om kulturens rolle i Øst og Vest, og Bohr tilkendegav, hvordan han i høj grad ("very much") kunne identificere sig med Konfutses filosofi. Bohrs yndlingscitater siges at stamme fra Schillers digt "Spruch des Konfuzius" (1795) og lyder "Nur die Fülle führt zur Klarheit" (Kun fylde kan lede til klarhed – forf. oversættelse).

Bohrs tanker i Kina i dag

Bohrs kvantefysik er i disse år genstand for stor opmærksomhed på den kinesiske scene, dokumenteret af et betragteligt antal konferencer og seminarer om emnet, som bringer forskere, teoretikere og kunstnere sammen for at diskutere tankerne om komplementaritet og deres konsekvenser for vores forståelse af ikke bare fysikkens love, men tilværelsen i videste forstand.

Det sker ikke sjældent med referencer til Yijing, som behandler lignende tanker med færre ord og mindre præcise formuleringer. Det er helt i Bohrs ånd. I en samtale med Heinz von Förster, cybernetikkens grundlægger, pointerede han, at kunst og videnskab er komplementære størrelser, da videnskabsmænd langt hen ad vejen må arbejde med en kunstnerisk tilgang, "because when they invent something new and describe it, they have to work artistically to communicate their research findings."

Kinesisk verdenssyn

Bohr måtte også selv gå kunstnerisk til værks, da han skulle udforme et nyt forslag til sit våbenskjold. Efter at

have rådført sig med Hanna Kobilynski (1907-99) valgte han at udstyre det med yin og yang symbolet. Ordenskapitlet meldte tilbage med en heraldisk korrektion, hvor Taiji-symbolet (taijitu) holdes på plads af fire gyldne stjerner, én i hvert hjørne, men det forkastede Bohr. Stjerner kan ikke befinde sig inden for kosmos. Det er derfor, at det mest egenartede våbenskjold i Frederiksborg Slotskirke ikke bare er et videnskabeligt udsagn, det er først og fremmest udtryk for et kinesisk verdenssyn uden modifikationer.

Søgning i danske arkiver takket være Astrid Bruun-Mikkelsen.

Eric Messerschmidt er leder af Dansk Kulturinstitut i Beijing.

Niels Bohrs våbenskjold" (Foto: Kim Bach, WikimediaCommons)

VIP-delegation besøg i Kina august 1979

AF KJELD A. LARSEN

Delegationsbesøg i Kina bestående af offentligt kendte personer, de såkaldte VIP- eller Ping-delegationer, har været et vigtigt middel for de dansk-kinesiske foreninger til at sprede viden om Kina i det danske samfund. Selskabet for kulturel forbindelse med Kina benyttede sig af denne aktivitet to gange, i 1955 og 1960, og Venskabsforbundet Danmark-Kina (VDK) fem gange, i 1978, 1979, 1981, 1983 og 1985. For Dansk-Kinesisk Forening har det ikke været relevant at benytte VIP-delegationer, da samarbejdsmulighederne på alle områder havde fået sit eget selvstændige liv.

Som næstformand for VDK og formand for lokalafdelingen København fik jeg æren af at blive delegationsleder af VIP-delegation nr. 2 i august 1979. Kinesisk vært for delegationen var som altid *Det Kinesiske Folks selskab for Venskab med fremmede Lande* (Duiwai Youxie). Kandidater til delegationen blev indstillet af de fire lokalafdelinger i København, Århus, Odense og Ålborg. Forslag kom også fra Mogens Lykketoft, som var deltager på den første VIP-delegation i 1978 under ledelse af landsformand Philip Arctander. Delegations-sammensætningen afspejlede bredt den danske ledelsesstruktur: FT-politikere og lokalpolitikere, centrale folk i embedsværket, erhvervs- og universitetsfolk og kunstnere, i alt 10 personer.

”Min” delegation bestod af følgende ni personer: professor i kemi og rektor for Københavns Universitet Thor A. Bak, medlem af FT’s retsudvalg for Det radikale Venstre Bernhard Baunsgaard, direktør for Kriminalforsorgen Hans Henrik

Brydenscholt, direktør for Miljøstyrelsen Jens Kampmann, formand for Landboforeningen Bornholm og medlem af Landbrugsrådets præsidium Lars Jacob Larsen, FT-medlem for Det konservative Folkeparti og formand for Dansk Kvindesamfund Grethe Fenger Møller, arkitekt og professor i planlægning Anne Marie Rubin, medlem af Borgerrepræsentation i København for Venstre Hanne Severinsen og direktør for Arbejdsdirektoratet Kaj Vestergaard.

Fotografiet her af den opstillede delegationen blev taget den 24. august, hvor delegationen blev modtaget af viceformand for Den nationale Folkekongres Ji Pengfei i Folkets Store Hal, hvor jeg ses til venstre og Kampmann til højre for Ji Pengfei.

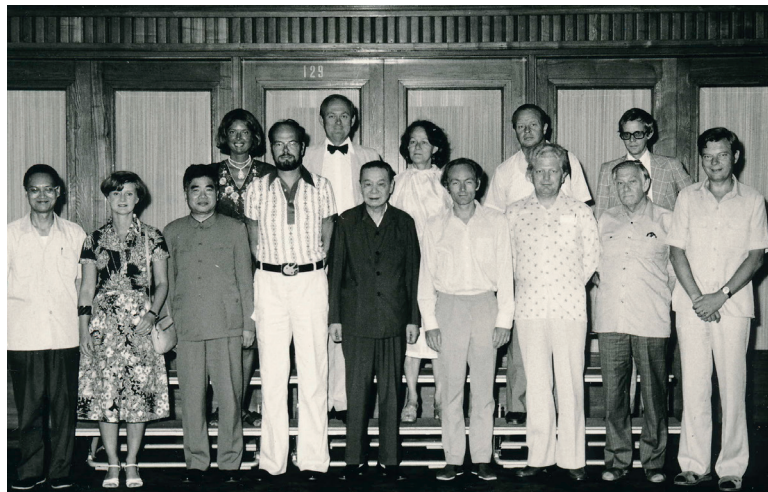
Den brede vifte af besøg afspejlede delegationsmedlemmernes udtrykte ønsker forud for rejsen. Mest interessant var efterkommelsen af Brydenscholt’s ønsker, idet vi overværede to retssager, en i Shanghai og en anden i Chengdu, men ikke mindst to fængsler, det ene i Shanghai, som bl.a. rummede en armbåndsurfabrik, det andet i Beijing med et værksted for produktion af sokker. Vi havde drøftelser med kompetente kinesere om byplanlægning, retssystemet, miljøpolitik, uddannelse, udenrigspolitik, landbrugs- og kvindepolitik. Delegationen besøgte to folkekommuner – i Shanghai og i Sichuan provinsen (inden folkekommunernes opløsning fra 1980), tre fabrikker, bl.a. traktorfabrikken i Luoyang, og dertil udflugter til en række historiske seværdigheder, heriblandt Den Kinesiske Mur, Sommerpaladset, Mao’s mausolæum på

Tiananmen pladsen, Den lille Vildgåsepagode i Xian, Du Fu’s stråttækte hytte i Chengdu og Longmen grotterne i Luoyang.

Det var på flere måder en blandet oplevelse at være delegationsleder for en sådan både nysgerrig, men også selvcentreret gruppe af personligheder. Det var meget karakteristisk for gruppen, at deltagerne hellere ville sidde og snakke politik og muntre sig på hotelværelserne om aftenen, frem for at gå ud og opleve byerne på egen hånd eller i mindre grupper. De fleste deltagere var meget lidt selvhjulpne og skulle have hjælp til løsning af selvbeskedne opgaver.

Evalueringen af delegationsbesøget på hjemmefronten i landsledelsen tog udgangspunkt i, hvad delegationens medlemmer – på kort og længere sigt – kunne bidrage med til at forøge kendskabet til kinesiske forhold. Flere af medlemmerne, specielt Brydenscholt, Kampmann og Vestergaard bidrog med artikler i dagspressen og/eller fagtidskrifter. Baunsgaard holdt tirsdag den 2. oktober 1979 festtale – tillige med Steen Eiler Rasmussen og Ebbe Reich – ved festligholdelsen af 30-årsdagen for Den kinesiske Folkerepubliks oprettelse 1. oktober 1949 i Kunstakademiet’s Festsal på Kgs. Nytorv.

Kjeld A. Larsen er formand for Dansk-Kinesisk Forening

Tre legemer – tre værker – to verdener

AF TAGE VOSBEIN

Liu Cixins sci-fi roman *Tre-legeme-problemet* er blevet filmatiseret i både en kinesisk og en vestlig TV-udgave. Ikke uventet er der stor diskussion om de to serier og deres forhold til romanen. Tage Vosbein præsenterer her nogle af vinklerne og anbefaler: Læs bogen og se begge serierne!

Bogen *Tre legemer* (*San Ti* 三体) er første bind i en meget rost sci-fi-trilogi skrevet af Liu Cixin (刘慈欣) – *Tilbageblik på Jordens historie* (地球往事三部曲.)

En invasion fra rummet er på vej mod jorden og vil nå frem om 400 år. Tilsyneladende en banal science fiction-historie, men ikke i Liu Cixins version. Historien starter i Kulturrevolutionens Kina i 1967, hvor den unge kvinde Ye Wenjie ser sin far blive slået til døde af teenager rød-gardister under en massekritiksession på Tsinghua Universitet. Sammen med flere senere oplevelser får det hende til at svare på en besked fra det ydre rum, velvidende at det i værste fald kan betyde Jordens undergang. Den samlede trilogi spænder over flere hundrede år for til sidst at springe 18 millioner år frem til Universets kollaps.

Bogen startede i 2006 som en tidsskriftsføljeton, og i 2010 udkom det afsluttende tredje bind. Bøgerne opnåede stor popularitet i Kina, og da første bind i 2014 blev oversat til engelsk (*The Three Body Problem*) fulgte også international anerkendelse. Året efter modtog romanen den prestigefyldte Hugo Award som årets bedste sci-fi roman. Det var første gang, en forfatter fra Asien opnåede dette.

Udsolgt!

Jeg kendte godt til bøgerne, men

havde aldrig fået læst dem. Så da Netflix-udgaven dukkede op, greb jeg lejlighed til at se, hvad det handlede om. Serien var sådan set spændende nok, men ret hurtigt opstod der en nagende tvivl om dens relation til det oprindelige værk. Hvorfor foregik den mest i London, og hvor kom alle disse vestlige hovedpersoner fra? Så ned til boghandlen for at få læst bogen - men pludselig var den udsolgt alle vegne. Jeg opdagede så, at der i januar 2023 var kommet en kinesisk tv-serie baseret på det første bind produceret af medie-giganten Tencent (腾讯). Efter lidt søgning på YouTube dukkede den op: 30 episoder à cirka 40 minutter, frit tilgængelig og med både kinesiske og engelske undertekster. Det var noget af en oplevelse, og det viste sig, at serien lagde sig meget tæt op ad originalen.

Netflix serien bygger på centrale elementer af den oprindelige historie, men tager sig meget store friheder og inddrager lidt forvirrende personer og historier fra de næste to bøger i trilogien.

Blandet modtagelse i Kina

Ikke uventet opstod der en stor diskussion om kvaliteten af de to serier og deres forhold til romanen. Selv om Netflix af flere grunde har

Kinesiske Tencent producerede i 2022 en succesrig tv-serie efter Liu Cixins populære sci-fi-trilogi. (Foto: Tencent)

valgt ikke at operere i Kina (tjenesten er ikke forbudt), så fik lanceringen i marts i år stor opmærksomhed i Kina og blandt kinesere i udlandet.

Serien blev hurtig meget populær i udlandet, mens meningerne i Kina var polariserede. Der var dem, som bare var stolte af, at en kinesisk sci-fi fortælling fik international udbredelse, men rigtig mange andre var stærkt kritiske.

Denne modsætning kom også til udtryk på mere officielle medier. En artikel på Xinhuas hjemmeside remsede detaljeret den internationale anerkendelse op og konkluderede: ”Kinesiske fortællinger vil med *Tre-Legeme* som eksempel gennem forskellighed (i fortolkning) kunne blomstre uden ende i den interkulturelle udbredelse.”

Modsat var holdningen hos *China Military Online*, der er ejet af Folkets Befrielseshær. Her hed det ”at USA bruger ‘politisk korrekthed’ til at bekæmpe og opløse andre landes kulturelle indflydelse.” Netflix anklages for kun at medtage de negative sider af Kina (Kulturrevolu-

tionen) og helt fjerne det moderne Kina fra historien.

I debatten på nettet i Kina er de gennemgående kritikpunkter: Persongalleriet, fundamentale ændringer i historien og flytningen af handlingen fra Beijing til London.

Whitewashing og personforvirring

Hovedpersonen i bogen (og i Tencent serien) er en mandlig forsker i anvendt fysik, Wang Miao, men hos Netflix bliver han med "The Oxford Five" splittet op over flere roller, både mandlige og kvindelige, og der tilføjes personer, som først optræder meget senere i trilogien. Kun en enkelt fremstår som kinesisk, mens resten spredes over den vestlige verden og Indien. Desuden tilføjes der ikke uventet en række amourøse relationer mellem dem. Flere kommentatorer ser det som 'whitewashing' og mistænker, at dette alene skyldes, at hovedpersonen oprindeligt er kineser. Et andet kritikpunkt er, at de mange personer samlet på samme sted gør den oprindelige historie forvirret.

Forholdet til den oprindelige historie

Liu Cixins bog har længe været meget populær i Kina, og det er derfor ikke uventet, at mange kommentatorer går meget op i de mange ændringer i selve historien, men der er også en forståelse for, at en tilpasning er nødvendig for et internationalt publikum. Hele historien bliver mast sammen over kort tid, hvilket gør centrale elementer meningsløse. Liu Cixin er "hård sci-fi forfatter", hvilket betyder, at han går meget op i de teoretiske videnskabelige og tekniske problemstillinger. Det er noget, mange savner i serien.

Mærkeligt nok har jeg ikke set nogen kommentere på nogle af de tidsmæssige urimeligheder i Netflix-udgaven. For eksempel lader man i en vigtig episode den unge Ye Wenjie møde den amerikanske

miljøforkæmper Evans i bjergene i Indre Mongoliet på grænsen til Sovjetunionen, hvor han går og planter træer – i 1977! Liu Cixin er meget omhyggelig i sin fortælling med hensyn til tid og sted, og hos ham finder dette skæbnesvangre møde først sted omkring 1987 i Nordvestkina, hvor der på det tidspunkt nok godt kunne findes en fritgående amerikaner.

Fra Beijing til London

Hvad der ser ud til at støde de fleste af de kinesiske kritikere, er flytningen af hovedhistorien om den truende ruminvasion fra Beijing til London. I bogen - og i Tencent versionen - foregår den gradvise opklaring af truslen i Beijing omkring 2007. Hele denne historie er flyttet til London i 2024, hvilket mange godt kan forstå på grund af det internationale Netflix publikum, men de fleste synes, at meget går tabt. Der er flere kommentarer på nettet, som skarpt stiller spørgsmålet: Når nu man flytter hele den nyere del af historien ud af Kina, hvorfor så ikke være konsekvent og finde en traumatiserende begivenhed uden for Kina – i stedet for Kulturrevolutionen – der udløser den skæbnesvangre beslutning om at invitere en fjern civilisation i rummet til at overtage Jorden. Der er mange forslag til, hvor man kunne finde dette.

Et andet problem, der peges på, er, at flytningen får hele den kulturelle kontekst, som findes i bogen og måske endnu mere i Tencent-versionen, til at forsvinde. Muligheden for at formidle noget om det kinesiske samfund går helt tabt. I stedet for tidstypiske scener fra små spisesteder i Beijing får man hyggelige komsamlinger på engelske pubber.

Kulturrevolutionen og censur

Et emne, der har medført store kontroverser, er åbningsscenen i Netflix-serien. Meget dramatisk og blodigt vises scenen, hvor Ye Wenjies

far bliver banket ihjel under kritikmødet på Tsinghua Universitet. Mange hæfter sig ved, at denne scene ikke er med i starten af Tencent-versionen, hvor den først forekommer senere i serien og i en meget mere afdæmpet version. Det tager mange som udtryk for, at den kinesiske censur ikke tillader (voldsomme) beskrivelser af Kulturrevolutionen. De fleste overser, at scenen er med i Liu Cixins bog og ikke er mindre voldsom eller blodig. Den er dog blevet flyttet lidt rundt i bogen nogle gange, men både i oversættelsen og i den kinesiske udgave, jeg har adgang til på nettet, er den også åbningsscenen. Det er en udbredt misforståelse, at man i Kina ikke kan skrive om emnet, selv om det stadigt er følsomt. Tencents 'censur' er måske mere et udtryk for, at deres udgave er en tv-serie, som er beregnet til at blive sendt i bedste sendetid. Der er generelt ikke plads til samme grad af vold og blod, som man er vant til i Vesten.

Læs bogen og se serierne

Bogen, de to serier og debatten giver et interessant indblik i forskellige opfattelser i Kina og udlandet.

I modsætning til det teoretiske "tre-legeme-problem" fra fysikken, der har givet navn til bogen, hvor alt er uforudsigeligt, så er relationerne mellem de to tv-serier og den oprindelige bog mere ligetil. Vil man bare have en spændende sci-fi historie præsenteret i vanlig Netflix-stil – så er det der, man skal gå hen. Interesserer man sig også for Kina, så læs bogen og se Tencent-serien, selv om den kan være lidt langsom til tider. Så kan man jo altid beslutte sig for også at se Netflix. Men først og fremmest: Læs bogen, den er noget helt for sig selv. Der skulle være en dansk oversættelse ved Peter Damgaard på vej.

Tage Vosbein er mag.art. i sinologi og medlem af Kinablade's redaktion.

Kinesisk litteratur i 3000 år

AF BO ÆRENLUND SØRENSEN

Uddrag af kinesisk litteratur fra tidligste tider til i dag med gode introduktioner, der næsten fungerer som en kinesisk litteraturhistorie. Et storværk som skubber lidt til den træge forståelse af Kina.

Der er noget forførende over umulige foretagender. Og sådan et har Peter Damgaard og Anne Wedell-Wedellsborg kastet sig over i et forsøg på at afdække Kinesisk litteratur i 3000 år. Resultatet er en antologi i lækkert kaffebordsformat med uddrag fra 39 centrale forfatterskaber inddelt i fire sektioner efter kronologi og gener. Hvert uddrag er udstyret med en grundig introduktion, der ikke blot placerer værkerne i deres samtid, men også kaster lys over de myriader af allusioner og langvarige debatter, der har skabt kinesisk kulturs forbløffende sammenhængskraft.

Tao Yuanming (365-427), berømt kinesisk digter. Stillet til rådighed af Gads Forlag og Barbery.net.

Bogens første sektion indbefatter klassiske værker fra før vor tidsregning. Her finder vi både Kinas tidligste kærlighedspoesi samt de første politiske protestdigte, begge dele fra Digtenes bog, der består af 305 oprindeligt mundtligt overleverede digte, der menes at stamme fra omkring år 1000 f.v.t. Dette følges af den strenge og evigt gådefulde Konfucius, det charmerende, sprogforbistrende syrehoved Zhuangzi og den retskafne embedsmand Qu Yuan, der blev drevet af bagvaskelse til at drukne sig, hvilket mindes hvert forår ved dragebådsfestivalen, hvor børn og voksne kaster bambusindpakkede ristrekanter i vandet i håb om, at fiskene vil spise dem i stedet for Qu Yuan.

Anden sektion er viet lyrik fra år 0 til år 1200 med fokus på Tang- og

Song-dynastiet. I denne periode kom såvel buddhisme som daoisme til at spille en væsentlig rolle i kinesisk åndsliv, og her finder vi nogle af Kinas mest elskede digte om ensomhed, venskab og sindsopløftende drikkelag. Digtere som Li Bai og Du Fu etablerede motiver og former, der har præget Kinas og Østasiens poesi op til i dag. Tredje sektion rummer prosa fra år 700 til 1900, og den rummer blandt andet uddrag fra Kinas første romanværker, der fandt vid udbredelse efter fremvæksten af en kommercialiseret trykkebranche i 1200-tallet. Flere af disse mastodontværker strækker sig over tusindvis af sider, og i løbet af århundrederne har de dannet forlæg for utallige operaer, skuespil, malerier, tv-serier og computerspil.

Fjerde sektion rummer værker skrevet efter år 1900, hvor især modernisme og marxisme fornyede såvel kinesisk prosa som poesi. Her finder vi bl.a. Kinas højst elskede romanti-

ker, Xu Zhimo, der skrev under indtryk af Keats og Shelley, men døde i et flystyrt kun 34 år gammel. Her introduceres også bl.a. Eileen Chang, Yu Hua og Mo Yan, hvis prosaværker vi har repræsenteret på dansk. Der er desuden digte af Mao Zedong, der ganske vist fordømte størstedelen af Kinas kulturarv, men ikke desto mindre gjorde brug af metriske former fra Tangdynastiet til sine egne digte. Antologien afrundes med et uddrag fra Cixin Lius science fiction superhit Trelegemeproblemet, som vi snart kan nyde både på Netflix og i bogform på dansk.

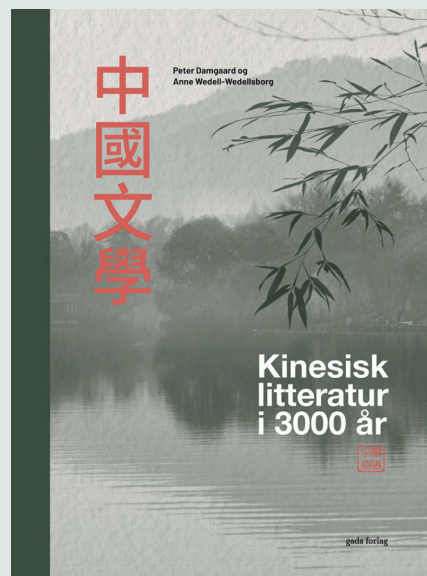
Redaktørerne har lagt fokus på den etablerede kanon af poesi og skønlitterær prosa, mens filosofi og historie også er inkluderet for den tidligste periode. Jeg havde gerne set flere uddrag fra mindre kanoniske genrer som krigs- og lægekunst samt drama og kosmologi, men der er ingen tvivl om, at dette udvalg rummer værker, der har afsat dybe spor i kinesisk kulturhistorie. Flertallet af antologiens uddrag er genoptryk af tidligere udgivelser—hvoraf mange er uopdrivelige i dag—og på den måde fungerer bogen samtidig som et katalog over danske oversættelser og oversættere fra kinesisk gennem de sidste 50 år (jeg har selv en finger med i oversættelsen af en spøgelseshistorie fra 1700-tallet om en forførelsesdæmon, der er djævelsk ferm i brugen af make-up).

Denne bog er også vigtig, fordi det moderne Kina—samfund, statsmænd og dissidenter—er rundet af kulturhistorien. Allerede Konfucius så sig selv som kommentator og kurator for en storartet tradition, og i de 2500 år siden har kinesiske tænkere og statsmænd defineret sig ved, mod og på tværs af denne tradition. Mens mange kinesere i dag mestrer engelsk og har adgang til tusindvis af oversatte værker fra de europæiske hovedsprog, forøges det danske kendskab til Kina og det kinesiske sprog med pladetek-

tonisk langsommelighed. Denne tiltagende diskrepans bør vække bekymring i en verden med global konkurrence og koldkrigsretorik, og nærværende værk er en kærkommen mulighed for at rette en smule op på denne bekymrende udvikling.

Hvad der især udmærker værket, er de velskrevne og informationspakke introduktioner, der kaster lys over det tætte væv af forbindelsestråde, man ikke ser, hvis man blot læser spredte værker. Samlet set lader introduktionerne denne antologi fungere som den første grundige kinesiske litteraturhistorie på dansk, og de hundredvis af tydeligt markerede krydsreferencer sætter lystlæseren i stand til at spring hen over stakitterne i kronologiens og genrerens villaveje. Som sådan kan denne bog tilføje mange nuancer til læsningen af både eksisterende og fremtidige oversættelser af kinesisk litteratur.

Bogen er hardback, smukt illustreret og fortjener plads i enhver velassorteret litteratursamling samt på kvalitetsbevidste kaffeborde. SC Van Fonden og forlaget Gad fortjener ros for værkets solide lækkerhed og lave salgspris. Det er omtrent 200 år siden, at Goethe efter læsning af en oversat kinesisk roman formulerede sit

ønske om at se en sand verdenslitteratur tage form. Kinesisk litteratur i 3000 år bringer Goethes ønske lidt tættere på opfyldelse.

Anmeldelsen blev trykt i Weekendavisen 9. februar 2024 i lidt anderledes form.

Peter Damgaard og Anne Wedell-Wedellsborg:
“Kinesisk litteratur i 3000 år”. Gads Forlag, 2024.
384 sider. 399,95 kr. (set til 310,00 kr.)

Bo Ærenlund Sørensen, ph.d., adjunkt ved Kinastudier på Københavns Universitet.

Silkevifte med kalligrafi i “græsskrift” af et jueju-digt tilskrevet kejser Gaozong (r. 1127-1162). Stillet til rådighed af Gads Forlag og Alamy Stock Photo.

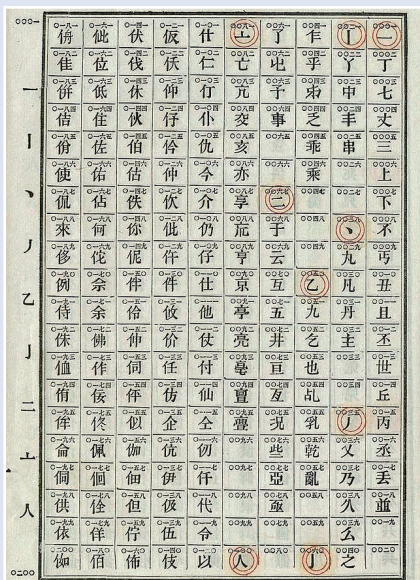
“Hvis de kinesiske skrifttegn ikke afskaffes, vil Kina helt sikkert gå til grunde”

Historien om, hvordan det kinesiske skriftsprog mirakuløst overlevede efter næsten at have fået dødsstødet, er både spændende og temmelig kompliceret.

AF SIMON ROM GJERØ

For snart en del år siden, nærmere bestemt i foråret 2015, blev jeg kontaktet af den amerikansk-taiwanske sprogprofessor på Yale, Jing Tsu. Hun havde en opgave til mig, skrev hun. Min nysgerrighed var straks vakt. Opgaven var at hjælpe hende med at oversætte gamle danske håndskrevne dokumenter på Rigsarkivet, der handlede om de første telegrafsystemer, som det danske Store Nordiske Telegraf-Selskab etablerede i kejserens Kina. Og efter at have takket ja tak til opgaven, kunne jeg herefter skrive ”research assistant” på Yale på mit CV. Efter en sej kamp med den gamle snørklede håndskrift fik jeg sendt Jing Tsu oversættelserne af de støvede korrespondancer, der nu kunne bruges i hendes bogprojekt, og i 2022 var resultatet endelig færdigt. *Kingdom of Characters: A Tale of Language, Obsession, and Genius in Modern China*.

”Hvis de kinesiske skrifttegn ikke afskaffes, vil Kina helt sikkert gå til grunde!” Sådan sagde forfatteren Lu Xun i 1930'erne, og mange i Kina var på det tidspunkt enige. Heldigvis tog han fejl, men når det er sagt, ville mange af hovedpersonerne i *Kingdom of Characters*, der i årtier kæmpede om, hvordan man kunne standardisere eller 'modernisere' sproget og for-

Kinesiske telegrafkoder, her afbildet i i franskmanden Septime Auguste Vigiens *New Book for the Telegraph* (電報新書) fra 1872.

Vigier byggede videre på danskeren Hans Carl Frederik Christian Schjellerups arbejde. (Foto: Wikimedia)

Det var forfatteren Lu Xun (1881-1936), som spåede, at Kina ville gå til grunde, hvis de kinesiske skrifttegn ikke blev afskaffet. Sådan gik det som bekendt ikke. Billedet af Lu Xun er fra 1933. (Foto: Wikimedia)

ene det med resten af verden og dens moderne kommunikationsmidler, nok blive temmelig forbløffede over at høre, hvordan det hele endte. Langt fra at blive afskaffet, blev de mange tusindvis af individuelle skrifttegn (kendt som 汉字 hànzi) i sidste ende, med succes, integreret i alle moderne teknologier. Det var dog ikke let. I *Kingdom of Characters* præsenterer Jing Tsu os for en historie om en række bemærkelsesværdige kinesere og deres næsten overmenneskelige kamp med det kinesiske sprog.

Kinesisk i Qing-dynastiet

I slutningen af Qing-dynastiet var Kina en stormagt i stejl tilbagegang, og problemerne hobede sig op. Nogle af disse problemer var sproglige. Mere end 80 procent af befolkningen kunne hverken læse eller skrive, inklusive de fleste kvinder. Kun embedsmænd talte et standardsprog, og de mange kinesiske dialekter gjorde kommunikation på tværs af regionale grænser umulig. Endnu mere bemærkelsesværdigt var det, at skrevet kinesisk afspejlede sprogets tilstand næsten 2000 år tidligere, snarere end et moderne sprog på vej ind i det 20. århundrede.

Det virkelige problem lå dog et andet sted: I det kinesiske skriftsystem selv. Professor Jing Tsu viser os hvordan disse udfordringer til sidst blev overvundet gennem mere end 100 års kinesisk og international indsats samt store portioner opfindsomhed og beslutsomhed, som den utrolige historie om en computeringeniør, der udtænkte inputkoder til kinesiske tegn på låget af en tekop fra gulvet i en

fængselscelle. Bogen viser også, at de mest bemærkelsesværdige personer ikke altid var dem, hvis ideer vandt i sidste ende.

Bogen starter i 1900-tallet med den tidligere Qing-embedsmand, Wang Zhao, som udviklede et slags alfabetisk system, der brugte over 60 separate symboler til at repræsentere forskellige lyde. Problemet med et alfabetisk system er antallet af homofoner, hvilket gør det vanskeligt at bestemme betydningen ud fra fonemer alene. Mens hans system aldrig rigtig kom i brug, blev det alligevel grundlaget for senere systemer, der blandt andet blev brugt til at fremme tidlig læsefærdighed.

Spørgsmålet om et fonetisk system knytter sig også til debatter, der verserede i det tidlige 20. århundrede om, hvilken af de mange regionale varianter af mandarin, som skulle være den officielle, hvilke skulle kasseres, og hvilke forfremmes.

Delegerede fra hele Kina samledes i februar 1913 i Beijing for at blive enige om et fælles nationalt sprog og ikke mindst, hvordan et sådan skulle lyde. Bogen fortæller, at en delegeret, der sendte bud efter en rickshaw, menes at have fornærmet en af de andre gæster, da deres dialekter var så indbyrdes uforståelige, at de endte i slagsmål. Senere blev afstemningen om at fremme Beijing-dialekten som grundlag for standardmandarin vundet med kun én enkelt stemme, selv om der hele vejen igennem faktisk havde været overvægt af delegerede fra Sydkina.

Kinesiske telegrafkoder

Tsu beskriver det besynderlige system til at sende kinesisk gennem telegraf - og det var her, mit hårde arbejde med at oversætte de gamle arkiver på Rigsarkivet kom til deres ret. Her læste jeg nemlig om, hvordan den danske orientalist og astronom Hans Schjellerup udtænkte, hvordan kinesiske tegn

kunne omsættes til et firtalssystem, så det lod sig gøre at telegrafere på kinesisk. Det var dog den franskfødte telegrafbestyrer Viguier, der videreudviklede systemet og fik lavet en kinesisk telegrafkodebog med talkoder. Da hvert enkelt bogstav eller tal blev opkrævet et beløb, blev det desværre ofte uoverkommeligt dyrt at sende noget på kinesisk.

Bogen beskriver også bestræbelserne på at konstruere en kinesisk skrivemaskine, der er en, synes jeg, enormt fascinerende historie, men til sidst bliver den så teknisk kompliceret, at jeg mister overblikket og må læse dele af kapitlet flere gange.

Derefter er der den velkendte historie om det Kinesiske Kommunistparti, der introducerede et forenklet tegnsystem og pinyin-systemet for translitteration, som har været en stor fordel for læsning og skrivning, men som også har egne problemer med tegnvarianter. Diskussionen om tegnforenkling i 1950'ernes Kina er dog lidt letkøbt, da de fleste forenkledede skrifttegn allerede var i brug, før man standardiserede tegnene. Det kunne samtidig have været interessant med en diskussion og nogle statistikker om læsefærdigheder på fastlandet kontra i Taiwan og Hong Kong, som jo stadig bruger traditionelle tegn.

Lu Xun fik ikke ret

Det kunne også have været spændende med en mere uddybende forklaring og diskussion af, hvorfor og hvordan kinesisk gik fra at blive skrevet lodret fra højre mod venstre til at blive skrevet vandret og fra venstre mod højre, samt hvordan det skabte mere debat og muligvis endnu flere udfordringer. Ligeledes kunne en diskussion af, hvordan det kinesiske sprog har tilpasset sig til at absorbere ny videnskabelig og teknologisk viden, have været rigtig interessant.

Bogen er beklageligvis også behæftet med et par faktuelle fejl. F.eks. blev

stavemåden "Peking" første gang brugt af den jesuitiske missionær Martin Martini i værket *De Bello Tartarico* i 1654 og har altså intet med Wade-Giles transkriptionssystemet at gøre.

Det er selvfølgelig et spørgsmål om smag og behag, men den særlige populærhistoriske skrivestil, hvor hovedpersonerne "sveder", får "åndenød", "proceed with haste along the coastline while hearing the sounds of flutes", eller "steadies his breathing" vil helt sikkert ind i mellem også irritere andre læsere end mig.

Og så må jeg helt ærligt indrømme, at jeg simpelthen ikke forstår flere af Tsu's sprogligt udviklede forklaringer på mange af de fascinerende opfindelser som for eksempel komplekse skrivemaskiner, fotosættemekanismer eller moderne metoder til computerinput og kodningssystemer, der selv efter flere gennemlæsninger stadig delvist går hen over hovedet på mig.

Det er nok mit største problem med bogen, som endda var nomineret til Pulitzerprisen i 2022 – altså et kvalitetsstempel, der vil noget! Og det skal bestemt understreges, at bogen, på trods af min kritik, er et mindre mesterværk, fuld af kærligt præsenterede individuelle portrætter, menneskeskæbner og spændende historier propfyldt med fakta, som alle virkeliggør, at det faktisk er helt vildt, at Lu Xun ikke fik ret.

Kina er derfor heldigvis stadig et "Kingdom of Characters".

Jing Tsu: "Kingdom of Characters: A Tale of Language, Obsession, and Genius in Modern China". Penguin Books Ltd, 2022. 336 sider, 129,95 kroner.

Simon Rom Gjerø er gymnasielektor i kinesisk og historie og forfatter til flere bøger om Kina. Tidligere research-assistent på Yale.

Bedstes tofu Mápó dòufu, 麻婆豆腐

AF XIANG GUO

Vi glemmer ofte, at kineserne har en tusindårig historie for opfindelser, så her i madsektionen skal vi dykke ned i en af de kinesiske opfindelser, som alle kinesere har glæde af i deres daglige madlavning. Tofu er prototypen på en opfindelse, idet en af flere teorier siger, at den er opdaget ved et uheld, hvor man har blandet sojabønne-mælk med urent havsalt og syntes, at det overraskende resultat smagte godt. De første kendte optegnelser, man mener beskriver tofu, er fra Han dynastiet for cirka 2000 år siden, og opskriften har ikke ændret sig væsentlig siden.

Man tager nogle sojabønner, som koges i vand og moses, og så har man en grundstamme i en anden kinesisk specialitet, sojamælk. Derefter tilsættes et specielt salt (calciumsulfat), som starter koaguleringen af sojamælken. Efter nogen tid presser man overskydende vand ud gennem et klæde, og så har man et dejligt stykke tofu, som er rigt på proteiner og calcium og fattigt på fedt, kulhydrater og kalorier. Tofuen har på dette tidspunkt ikke så meget smag, men den kan videreforarbejdes på et utal af måder, både tekstur- og smagsmæssigt, det kigger vi på i en anden opskrift.

Det smarte ved tofu er, at man ikke selv behøver at starte fra bunden, mange butikker sælger tofu klar til brug, som ikke er langt fra hjemmelavet. I danske butikker generelt findes der flere forskellige slags tofu. Hvis du

Juan Cheng Pixian Doubanjiang Chili-pasta og frisk tofu

vil være sikker på at få noget, der er nogenlunde autentisk og velsmagende vil jeg anbefale at gå i det lokale asiatiske marked. Til den ret, vi skal lave her, skal vi bruge den mest basale form for tofu, der sælges som en fast hvid blok omgivet af vand. Sig i butikken, at du skal bruge det til "Bedstes tofu", så undgår du at få den blødere "silke/soft" version. Den bløde version bruges til forretter, men er ikke god i wokken, da det er næsten umuligt at bevare den i pæne store stykker, hvilket er nøglen til den helt rigtige oplevelse.

"Bedstes tofu" er en af de mest kendte kinesiske retter fra Sichuan-køkkenet, og den fås i et utal af variationer. De tre grundlæggende elementer er tofu, chilisovs og Sichuan-peber. Derefter er der mere eller mindre frit spil for variationer. Min første anbefaling er, at når du alligevel er i et asiatisk marked og køber tofu, så køb også den "rigtige" chilisovs, som hedder Doubanjiang (豆瓣酱). Purister går efter Pixian Doubanjiang fra det hæderkronede mærke Juan Cheng (鹃城), hvor chili akkompag-

neres af fermenterede hestebønner. Den findes i de fleste velassorterede asiatiske markeder, så man kan jo ligeså godt gå all-in, når nu man er i gang.

Ud over de tre nævnte basis-ingredienser bruger jeg en smule hakket kød efter princippet "kød som umami-krydderi", men man kan også bruge hakkede shitake svampe eller lignende, hvis man vil lave retten vegetarisk. Shitake svampe kan købes tørrede og udblødes på få minutter, så det er en god basisting hvis man lige mangler lidt umami-krydderi og er træt af tomatsovs. Vil du have et ekstra umami-boost så kan man tilsætte en lille håndfuld douchi (豆豉), fermenterede sojabønner, endnu en kinesisk super-ingrediens, som du kan få i de asiatiske markeder. Det bedst kendte mærke Yangjiang (陽江) pakker deres douchi i en ikonisk gul papdåse, som findes i mange kinesiske hjem.

Yangjiang Douchi

Den samlede ingrediensliste:

500 gram frisk tofu i terninger på ca. 1 cm sidelængde
50 gram hakket kød
2 spsk Pixian Doubanjiang
Chili pasta
1 spsk douchi
1 tsk Sichuan peber (eller ca. 10 korn)
1 tsk chili-flager (juster efter hvor stærkt du vil ha' det)
½ tsk chili-pulver (juster efter hvor stærkt du vil ha' det)
1 tsk frisk ingefær, fint hakket
1 spsk Shaoxing-vin
1 spsk lys sojasovs
2-3 dl vand
1 tsk majsstivelse rørt ud i lidt vand til jævning
olie til stegning
hakket porre til pynt

Ingredienser: Til højre for kødet er det først doubanjiang og douchi, derefter porre, ingefær og Sichuan-peber og til sidst chiliflager og -pulver.

Varm en wok godt op, kom lidt olie i og steg Sichuan-peber, douchi og hakkekød ved kraftig varme i ca. 1 minut. Kom derefter chilipastaen, chiliflager og chilipulver i og rør godt rundt, pas på det ikke brænder på. Kom tofuen i og steg videre, mens du rører godt rundt. Kom sojasovs og Shaoxing-vin i. Når det er stegt tørt,

kommer du vandet i, så det dækker tofuen. Når vandet koger, skruer du ned på halvt blus, lægger låg på og lader det simre 10 minutter. Så tager du låget af, skruer op for blusset igen og reducerer nu væsken, så der kun er lidt tilbage i bunden. Kom majsstivelses-blanding i og kog det godt igen-

nem, nu skulle sovsen gerne tykne, så tofustykkerne er indhyllet i lækker sovs. Ofte er der ikke behov for at salte yderligere, men smag selv efter. Pynt med lidt frisk, hakket porre.

Så er kokken klar med "Bedstes tofu" + lidt ekstra. God appetit.

Xiang Guo er uddannet pianist og arbejder på Københavns musikskole som klaverlærer og akkompagnatør. Hun voksede op i en musikalsk familie i det centrale Beijing og bor nu med sin danske mand og to børn i Valby.

Arrangementer Sæt kryds i kalenderen!

Lørdag den 22. og søndag den 23. Juni 2024 kl. 10.00-16.00

Dragebådsfestival i København

Sydhavnen, Frederikskaj ved Aalborg Universitet

Årets største begivenhed i det dansk-kinesiske community.

Foreningen deltager med dragebådshold om lørdagen. Hvis du vil med ud og ro i unikke kinesiske dragebåde, tilmeld dig på mail: sekretariatet@dansk-kinesisk.dk. Ellers kan du bare dukke op og nyde festen. Der vil være masser af spændende kinesisk streetfood begge dage og gode muligheder for at netværke med Københavns kinesere og andre Kina-interesserede.

Tirsdag den 3. september 2024 kl. 19.30-21.30

Det dansk-kinesiske ægtepar Lars Ravn og Zi Fan Mei

Union, Nørre Allé 7 på Nørrebro

Maleren Lars Ravn har fået udgivet sin bog med H.C. Andersen-fortolkninger på dansk, engelsk og kinesisk og vil fortælle om sine malerier, der bliver til i en dialog med verden fra en hverdag i Kina. Digteren Zi Fan Mei afholder poesi aftener i sin café i Xiamen og har en ny fotobog med hjem fra Kina.

Tirsdag den 8. oktober 2024 kl. 19.30-21.30

Hugo Hørlych Karlsen og Jun Feng (Jimbut)

Om at oversætte fra kinesisk klassisk litteratur til dansk (Hugo Hørlych Karlsen) og fra dansk klassisk litteratur til kinesisk (Jun Feng)

Union, Nørre Allé 7 på Nørrebro

Hugo Hørlych Karlsen:

Visning af dokumentarfilm med korte uddrag af 35 års overvejelser over: Hvorfor og hvordan oversætte klassisk kinesiske medicinske, daoistiske og lyriske værker primært fra f.v.t.? Hvad er "at oversætte", og hvad er specifikt at oversætte fra klassisk kinesisk til dansk?

Jun Feng:

Jun Feng taler om, hvordan han begyndte at oversætte Søren Kierkegaard, om hans måde at oversætte Søren Kierkegaards værker på og

om hans projekt med oversættelsen af Søren Kierkegaards samlede værker. Han vil også fortælle om sine overvejelser som oversætter i forbindelse med oversættelse af Johannes V. Jensens Kongens fald, Holbergs 5 komedier og Benny Andersens digte. Til sidst vil han fortælle om, hvordan den oversatte danske litteratur er blevet modtaget i Kina.

Onsdag den 13. November 2024 kl. 19.30-21.30

Kinesisk hverdagsmad i praksis

Union, Nørre Allé 7 på Nørrebro

Introduktion til autentisk kinesisk hverdagsmad med foreningens egen kok, Xiang Guo og assistent Peter Skov. Xiang og Peter introducerer kort kinesisk madkultur, demonstrerer autentiske kinesiske ingredienser, giver praktiske eksempler på, hvordan man laver kendte retter og slutter med smagsprøver. Baseret på opskrifterne i Kinabladet med en enkelt overraskelse!

Tirsdag den 10. december 2024 kl. 19.30-21.30

Holger Dahl

Danske arkitekter i Kina

Union, Nørre Allé 7 på Nørrebro

Vilhelm Dahlerup tegnede pantomimeteatret i Tivoli i 1874, og hundrede år senere tegnede Gehrdt Bornebusch den Danske Ambassade i Beijing. I 1920'erne rejste arkitekter som Johannes Prip-Møller, Kay Fisker og Steen Eiler Rasmussen til Kina for at studere den klassiske tempelarkitektur, mens det midt i århundredet var Jørn Utzon og Tobias Faber, der tog samme tur. I år er det 50 år siden, ambassaden i Beijing stod færdig, og der er derfor god grund til at kigge nærmere på den arkitektoniske udveksling mellem Danmark og Kina. Hvad har vi lært af Kina, og hvad er det, Kina vil lære af os?

Der kan forekomme ændringer ved arrangementerne. Følg med på Facebook, LinkedIn, via nyhedsbrev, eller på foreningens hjemmeside for opdateringer: www.dansk-kinesisk.dk